

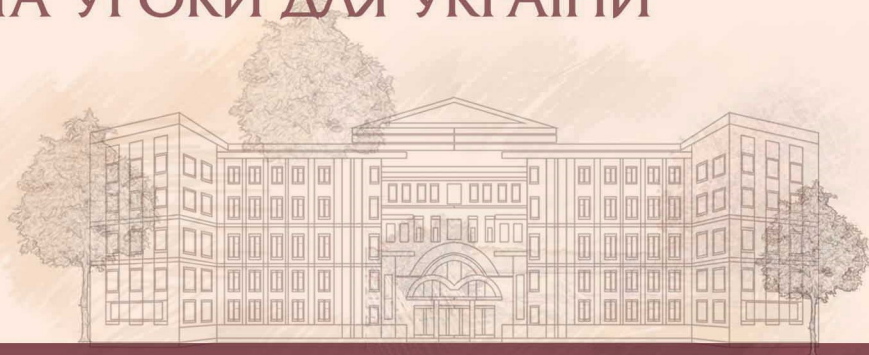
МІЖНАРОДНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ІНСТИТУТ ПРАВА, ЕКОНОМІКИ
ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

КАФЕДРА МЕНЕДЖМЕНТУ

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
МІЖНАРОДНОГО НАУКОВОГО КРУГЛОГО СТОЛУ

30 РОКІВ ВИШЕГРАДСЬКОЇ ЧЕТВІРКИ – ЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА РОЗВИТКУ КРАЇН: ДОСЯГНЕННЯ, ПЕРСПЕКТИВИ ТА УРОКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Одеса | Україна
19 лютого 2021 року

МІЖНАРОДНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ІНСТИТУТ ПРАВА, ЕКОНОМІКИ
ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

КАФЕДРА МЕНЕДЖМЕНТУ

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
МІЖНАРОДНОГО НАУКОВОГО КРУГЛОГО СТОЛУ
НА ТЕМУ:

**«30 РОКІВ
ВИШЕГРАДСЬКОЇ ЧЕТВІРКИ –
ЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА РОЗВИТКУ
КРАЇН: ДОСЯГНЕННЯ, ПЕРСПЕКТИВИ
ТА УРОКИ ДЛЯ УКРАЇНИ»**

19 лютого 2021 року

Одеса
2021

УДК 339.923(438+439+437.6+437.3):330.34(477)(063)
Т 60

Ведучі круглого столу:

Деркач Тетяна Вадимівна – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри менеджменту Міжнародного гуманітарного університету.

Коваленко Микола Павлович – доктор фізико-математичних наук, професор, професор кафедри менеджменту Міжнародного гуманітарного університету.

Т 60 «30 років Вишеградської четвірки – економічна оцінка розвитку країн: досягнення, перспективи та уроки для України»: Збірник матеріалів круглого столу кафедри менеджменту та Інституту права, економіки та міжнародних відносин, присвячений 30-річчю Вишеградської четвірки / під ред. д.е.н., проф. Т. В. Деркач, д. ф.-м. н., проф. М. П. Коваленко. – Одеса, 2021. – 104 с.

ISBN 978-966-992-476-6

Збірник містить матеріали круглого столу «30 років Вишеградської четвірки – економічна оцінка розвитку країн: досягнення, перспективи та уроки для України», організованого 19 лютого 2021 р. кафедрою менеджменту та Інститутом права, економіки та міжнародних відносин, присвяченого 30-річчю Вишеградської четвірки.

У збірнику представлені доповіді учасників в межах зазначених тематичних напрямів для обговорення. Матеріали даного збірника адресовані насамперед студентам і викладачам економічних спеціальностей, вони можуть бути корисні при читанні навчальних курсів для бакалаврів і магістрантів, а також в наукових дослідженнях аспірантів і докторантів, що спеціалізуються в питаннях світової економіки. У той же час матеріали можуть бути цікавими широкому колу фахівців інших гуманітарних дисциплін.

339.923(438+439+437.6+437.3):330.34(477)(063)

ЗМІСТ

ВСТУПНЕ СЛОВО	7
----------------------------	----------

ДОПОВІДІ ПЕРШОЇ СЕКЦІЇ

<i>Савельєв Є.В., Куриляк В.Є.</i>	
Розвиток інтеграції України і Вишеградської четвірки у контексті індустрії 4.0 і Східного партнерства.....	9
<i>Якубовський С.О.</i>	
Вплив пандемії COVID-19 на фінансово-економічні показники країн Вишеградської групи у 2020 році.....	16
<i>Ліщинський І.О.</i>	
Участь країн Вишеградської групи у політиці територіальної когезії ЄС	19
<i>Лизун М.В.</i>	
Монетарна інтеграція країн Вишеградської четвірки: досвід та перспективи для України.....	24
<i>Sadchenko Elena, Anderson Nina</i>	
Modern Migration Policy of Visegrad Countries: Problems and Risks	30
<i>Деркач Т.В., Чайка Н.І.</i>	
Динаміка руху іноземних інвестицій країн Вишеградської групи	35
<i>Коренюк П.І.</i>	
Інвестиційна привабливість підприємств національного продовольчого комплексу в контексті інтеграції в економіку країн Вишеградської четвірки	39
<i>Палінчак М.М., Стебляк Д.М.</i>	
Особливості співробітництва між Україною та Вишеградською групою	45
<i>Войнова Є.І.</i>	
Конкурентоспроможність країн Вишеградської групи на світовому ринку фінансових послуг	49

ДОПОВІДІ ДРУГОЇ СЕКЦІЇ

<i>Коваленко М.П., Коваленко О.П.</i>	
Вишеградська група та Україна: порівняння за факторами економічної складності та культурних вимірів.....	53
<i>Головченко О.М., Головченко М.Ф.</i>	
Безробіття в Україні та країнах Вишеградської групи: сучасний стан, порівняльний аналіз та шляхи подолання.....	60
<i>Бахчиванжи Л.А.</i>	
Стан та перспективи розвитку співробітництва в аграрному секторі країн Вишеградської четвірки	66
<i>Рассадинова С.І.</i>	
Тенденції розвитку інвестиційних процесів та прямих іноземних інвестицій в країнах Вишеградської четвірки в умовах нестійкості світової економіки	71

<i>Цевух Ю.О., Крупиця А.С.</i>	
Сучасний стан міграційних процесів у країнах Вишеградської четвірки	77
<i>Кириленко О.П.</i>	
Адміністративно-територіальна реформа та бюджетна децентралізація в Україні: підсумки та проблеми.....	83
<i>Скрипник Н.Є., Моложен А.С.</i>	
Вплив дестабілізуючих факторів на розвиток світової економіки в контексті сучасних глобальних викликів	86
<i>Немченко В.В., Немченко Г.В.</i>	
Перспективи співпраці харчових підприємств України з країнами Вишеградської групи	90
<i>Петруха Н.М.</i>	
Дефініція інтегрованих корпоративних об'єднань агроіндустріальних підприємств.....	93
<i>Горбаньова В.О.</i>	
Єврорегіональне співробітництво України: проблеми і перспективи	96
<i>Kachuriner Victoria</i>	
Partnership of Ukraine with Visegrad Four in the Field of Environmental Safety of the Region.....	100

CONTENS

Introduction.....	7
--------------------------	----------

REPORTS OF THE FIRST SECTION

Savelyev Yevgeniy, Kuryliak Vitalina

Development of the Integration of Ukraine and the Vyshegrad Four in the Context of Industry 4.0 and Eastern Partnership	9
--	---

Yakubovskiy Sergey

The Impact of the COVID-19 Pandemic on the Financial and Economic Indicators of the Visegrad Group Countries in 2020	16
---	----

Lishchynskyy Ihor

Participation of Visegrad Group Countries in the EU Territorial Cohesion Policy	19
--	----

Lyzun Mariia

Monetary Integration of the Visegrad Four Countries: Experience and Prospects for Ukraine	24
--	----

Sadchenko Elena, Anderson Nina

Modern migration policy of Visegrad countries: problems and risks	30
---	----

Derkach Tatyana, Chaika Natalia

Analysis of the Movement of Foreign Investment in the Visegrad Group Countries	35
---	----

Koreniuk Petr

Investment Attractiveness of the Enterprises of the National Food Complex in the Context of Integration into the Economy of the Visegrad Four Countries.....	39
---	----

Palinchak Mykola, Steblak Diana

Features of Cooperation Between Ukraine and the Visegrad Group.....	45
---	----

Voinova Yevgeniya

Competitiveness of the Visegrad Group Countries in the Global Financial Services Market.....	49
---	----

REPORTS OF THE SECOND SECTION

Kovalenko Mikola, Kovalenko Alexandr

Visegrad Group and Ukraine: Comparing Factors of Economic Complexity and Culture Dimensions.....	53
---	----

Golovchenko Olena, Golovchenko Mykola

Unemployment in Ukraine and the Countries of Visegrad Group: Current State, Comparative Analysis and Ways of Overcoming	60
--	----

Bakhchyvanzhy Liudmila

Status and Prospects of the Visegrad Four Countries Agricultural Sector Cooperation Development	66
--	----

Rassadnykova Svitlana

Trends in the Development of Investment Processes and Foreign Direct Investment in the Visegrad Four Countries in the Instability of the World Economy	71
---	----

<i>Tsevukh Yuliia, Krupytsia Alisa</i>	
The Current Situation of Migration Processes in the Visegrad Group Countries	77
<i>Kyrylenko Olga</i>	
Administrative-Territorial Reform and Budget Decentralization in Ukraine: Results and Problems	83
<i>Skrypnyk Nataliia, Molozhen Anastasiia</i>	
The Impact of Destabilizing Factors on the Development of the World Economy in the Context of Modern Global	86
<i>Nemchenko Valerii, Nemchenko Anna</i>	
Prospects of Cooperation of Food Enterprises Ukraine with the Countries of the Visegrad Group	90
<i>Petrukha Nina</i>	
Definition of Integrated Corporate Associations of Agroindustrial Enterprises	93
<i>Gorbaneva Victoria</i>	
Euroregional Cooperation of Ukraine: Problems and Prospects	96
<i>Kachuriner Victoria</i>	
Partnership of Ukraine with Visegrad Four in the Field of Environmental Safety of the Region	100

ВСТУПНЕ СЛОВО

19 лютого 2021 року за ініціативою кафедри менеджменту та Інституту права, економіки та міжнародних відносин був організований круглий стіл на тему «30 років Вишеградської четвірки – економічна оцінка розвитку країн: досягнення, перспективи та уроки для України».

Актуальність пропонованих матеріалів обумовлена тим, що сьогоденний вектор розвитку нашої країни викликає необхідність дослідження і осмислення траєкторій розвитку країн, які випереджають Україну в процесах трансформації економіки та накопиченим науково-дослідним і практичним досвідом авторів, що на протязі тривалого часу займаються проблематикою, відображеною у назві круглого столу.

Для обговорення біло обрано ряд напрямів, а саме: економічні вигоди і ризики країн Вишеградської Четвірки від членства в ЄС; вплив співробітництва в умовах Вишеградської групи на розвиток національних економік; участь країн Вишеградської четвірки у реалізації положень енергетичної хартії; інвестиційна привабливість та регулювання руху прямих іноземних інвестицій в країнах Вишеградської четвірки; перспективи використання потенціалу економічної взаємодії для України та Вишеградської Європи: інтеграція бізнес-структур країн Вишеградської четвірки та України та ін.

На наш погляд, специфіка міждержавної економічної, політичної, соціальної, гуманітарної співпраці в межах Вишеграду є унікальною, адже після повної інтеграції національних економічних та правових систем цих країн в Європейський союз їх спеціальні форми взаємодії не були скасовані. При чому це стосується як питань національної компетенції держав-учасниць ЄС, так і аспектів співпраці, що належать до повноважень Союзу. Таким чином Вишеград став окремою субсистемою Європейського союзу, яка отримала економічне, логістичне, культурне та політичне наповнення. Ці процеси є важливими для України, оскільки вітчизняна євроінтеграція не може не враховувати потребу спеціальної взаємодії з такою субсистемою, як Вишеградська четвірка, її досвід періоду підготовки країн

Вишеграду до вступу в ЄС є також витребуваний для вітчизняної влади, бізнесу та суспільства.

Хочу висловити надію, що збірник буде з інтересом прийнятий усіма, хто цікавиться проблемами міжнародної інтеграції, інтеграційними процесами в Україні і принесе реальну користь в побудові сучасної високорозвиненої економіки нашої країни.

Деркач Т.В., д.е.н., професор

ДОПОВІДІ ПЕРШОЇ СЕКЦІЇ

Савельєв Є.В.

*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри міжнародної економіки,
Західноукраїнський національний університет
ORCID ID: 0000-0003-0137-2263*

Куриляк В.Є.

*доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри міжнародної економіки,
Західноукраїнський національний університет
ORCID ID: 0000-0002-3566-7900*

Savelyev Yevgeniy

*Doctor of Economic Sciences, Professor,
Professor of the Department of International Economics,
West Ukrainian National University
ORCID ID: 0000-0003-0137-2263*

Kuryliak Vitalina

*Doctor of Economic Sciences, Professor,
Head of the Department of International Economics,
West Ukrainian National University
ORCID ID: 0000-0002-3566-7900*

РОЗВИТОК ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ І ВИШЕГРАДСЬКОЇ ЧЕТВІРКИ У КОНТЕКСТІ ІНДУСТРІЇ 4.0 І СХІДНОГО ПАРТНЕРСТВА

DEVELOPMENT OF THE INTEGRATION OF UKRAINE AND THE VYSHEGRAD FOUR IN THE CONTEXT OF INDUSTRY 4.0 AND EASTERN PARTNERSHIP

Вишеградська четвірка – природний сусід України. У цьому угрупованні об'єдналися чотири народи, більшість яких складають чотири етноси. Їхні відносини мають багатовікову історію, які не укладаються лише у дипломатичне визначення «добросусідські». Проте, ці народи знайшли доцільним об'єднатися заради майбутнього. Першою інтегральною метою було входження в союз європейських народів – Європейський Союз. Для цього вони мали

співпрацювати задля імплементації цінностей, за якими вже співіснували 15 європейських держав.

У 2004 році мета створення Вишеградської четвірки була досягнута – Чехія, Угорщина, Польща і Словаччина набули членство в Європейському Союзі, у складі якого продовжують нарощувати темпи соціально-економічного розвитку. Водночас угруповання стало посередником у реалізації політики ЄС щодо розширення. Відтак, передісторія створення V4, шляхи і методи отримання його членами статусу члена Європейського Союзу та сьогодення угруповання дає підстави поставити питання і аргументувати відповідь щодо спроможності Вишеградської четвірки в сучасних умовах збільшити вплив на прискорення євроінтеграційних процесів України.

Співпраця України і країн V4 розвивається відповідно європейської політики Східного партнерства, яка проголошена 7 травня 2009 року для шести країн Східної Європи – Азербайджану, Білорусії, Вірменії, Грузії, Молдови і України. Ця програма є продовженням політики сусідства і має для кожної країни, яка нею охоплена, єдину мету – економічну інтеграцію з ЄС. Проте, вона, будучи сама по собі унікальною, адаптується для кожної країни-учасниці програми з огляду на її особливості і зміни, що відбуваються. У цьому сенсі програма Східного партнерства є унікальною не лише у контексті її загальноєвропейських принципів, а й національною з точки зору значення для країни. Зважаючи на це, після десятирічного часу реалізації політики Східного партнерства є потреба у подальшому розвитку співпраці з орієнтацією на динаміку умов у середині країни і у глобальному просторі.

Східне партнерство з країнами V4 розвивається в цілому успішно. Міністри закордонних справ угруповання з нагоди десятиліття наголосили на важливості «збереження його на високому рівні в порядку денному ЄС та підтвердили взаємний інтерес продовжувати цю унікальну політику європейського сусідства, засновану на спільних фундаментальних цінностях та спільній прихильності принципам міжнародного права, прав людини, демократії, верховенство права, підзвітності та належному управлінні, сталому розвитку та ринковій економіці. Основною

метою програми залишається політична асоціація та економічна інтеграція східних партнерів з ЄС» (The Visegrad Group, 2019).

Ініціатори Східного партнерства, насамперед країни Вишеградської четвірки, визначили амбітні завдання цієї платформи, стратегічною метою якої є отримання країнами-учасницями членства в Європейському Союзі. Із самого початку зусилля концентрувалися на поглибленні співпраці та оновленні договірно-правової бази. Як результат, за оцінками двадцяти досягнень експертами Української національної платформи Форуму громадянського суспільства, Україна отримала по два плюса. Це позитивно, проте найвищій оцінці відповідає показник з трьох плюсів, що відображає переважно упущення у сферах верховенства права, антикорупційної інфраструктури та реформах державного управління, судової реформи (Поступ України, 2019).

Вирішуючи проблеми розвитку Східного партнерства з орієнтацією на інтереси України, можна погодитися з головою Комітету Верховної Ради з питань інтеграції України до Європейського Союзу І. Клімуш-Цинцадзе, що Східне партнерство як формат співпраці з ЄС і насамперед з Вишеградською четвіркою «має стати інструментом розширення ЄС для тих країн, що цього прагнуть і демонструють успіхи у виконанні своїх євроінтеграційних завдань. Політика розширення ЄС не може закінчуватися Західними Балканами» (Комітет з питань інтеграції, 2021).

Водночас треба зазначити, що попри виключне значення зазначених напрямів співпраці в рамках Східного партнерства, найважливішою сферою є економіка. У контексті євроінтеграції вона має розвиватися за випереджаючою моделлю і бути свідченням переваг європейської інтеграції. Особливо важливою ця позиція є для України через те, що її економіка протягом 2000-х років знаходиться у кризовому стані і трансформувалася у державу сировинного типу та слабкими позиціями інноваційних галузей з високою доданою вартістю. Відповідно з останніми результатами Програми міжнародних зіставлень 2017 року рівень ВВП України за ПКС становить 504,4 млрд. дол. США. У розрахунку на одну особу населення в Україні виробляється ВВП обсягом 11.871 дол. США за ПКС, нижче якого у країнах Європи і Центральної Азії мають тільки Таджикистан і Киргизстан.

Розвиток України в умовах економічного відставання передбачає вирішення проблеми конвергенції. Реалізація політики Східного партнерства об'єктивно спонукає обирати за орієнтир Вишеградську четвірку. Таке рішення може прийматися через те, що угруповання є найближчим сусідом України на заході Європи. Водночас важливішим є й те, що економіка V4 є п'ятою за величиною економікою в Європі та дванадцятою у світі при найвищих темпах розвитку на континенті. Для останніх характерно безперервне високе зростання, що становило протягом 1992–2019 рр. в середньому 4,2% в рік. Польща, яка є найбільшою з країн V4, вже наздоганяє Західну Європу за рівнем економічного розвитку. Вона стала найбільшим бенефіціаром коштів Європейського Союзу у 2007–2013 і 2014–2020 роках, отримавши відповідно 102 млрд. євро і 106 млрд. євро (Visegrad Group; 2021).

Співпраця України і V4 у сфері економіки повинна мати пріоритетом промисловість, яка дає можливість отримувати найвищі рівні доданої вартості. Співпадіння інтересів має бути досягнуто у тих напрямках, де угруповання несе високі ризики. Серед них суттєвими є наростання дефіциту робочої сили та виїзд робітників до багатших країн ЄС, що може загальмувати темпи економічного зростання. Поряд з цим, ризики зростання дефіциту робочої сили зростають з огляду на низькі показники народжуваності. Особливо це притаманно Польщі, яка має найвищий попит на робочу силу.

Дефіцит робочої сили нині покривається значною мірою залученням працівників переважно з України. За таких умов доцільно поглиблювати міжнародний розподіл праці на основі розвитку міжнародних виробничих мереж. Україна може взяти на себе ті замовлення, виробництво за якими не забезпечене трудовими ресурсами.

Країни V4, як європейські і світові лідери у виробництві автомобілів, мають великі ризики у цій галузі через падіння привабливості ринку Центральної Європи для інвесторів. Автовиробники шукають ринки, на яких дешевша робоча сила і кращі умови для переходу на виробництво електромобілів. Зокрема, Volkswagen зменшив виробництво у Братиславі і повернув працівників, запозичених у угорського заводу Audi

в 2016 році (Visegrad Group, 2021). Для V4 загострюється конкуренція з боку дешевих ринків робочої сили Південно-Східної Європи. Показово, що Volkswagen розглядає можливість будівництва нового заводу у Східній Європі, для чого досліджує конкурентні переваги Болгарії, Сербії та Туреччини як найбільш вірогідні місця. Альтернативою могла би бути кооперація з Україною, яка надала б право вибрати вигідне місце для будівництва основного заводу і залучити вільну робочу силу, якої у країні достатньо при безробітті до 9,3% (Держкомстат, 2020). Водночас країни V4 підключили би свої розвинені мережі з виробництва складових і виконання проектно-конструкторських замовлень.

Поза увагою дослідників країн V4 і України залишається проблема економічної політики на ринку праці при переході до Індустрії 4.0. Співпраця у цій сфері має об'єднати всі п'ять країн зважаючи на високий рівень трудових мігрантів з України до V4. Згідно досліджень Німецької консультативної групи, у 2017 році число трудових мігрантів з України в Республіку Чехія становило 116,0 тис., до Польщі – 416,0 тис. (Заха Д. & Луке М., 2019). Індустрія 4.0 несе в собі як можливості, так і загрози. Робота майбутнього вимагатиме помірного рівня цифрових навичок та сильних некогнітивних навичок (тип навичок, які ще не можуть бути прийняті за допомогою технологій штучного інтелекту). Вплив нової промислової революції виразиться у тому, що частка робочих місць, які, ймовірно, будуть автоматизовані у V4, вища за середній показник по ЄС через вищий рівень автоматизації в країнах Західної Європи (McKinsey, 2018).

Індустрія 4.0 може спричинити певні проблеми із довгостроковою зайнятістю. Велика частка робочих місць у V4 може бути автоматизованою. Потенціал автоматизації робочих місць визначається робочою діяльністю, яку можна автоматизувати та виконувати машинами, шляхом адаптації наявних на даний момент технологій. Різні дослідження дають різні оцінки, але більшість припускають, що країни V4 будуть особливо зачеплені майбутніми технологічними змінами. McKinsey (2018) довів, що потенціал автоматизації країн V4 в середньому на 5% перевищує середні показники для ЄС та США. Різниця є більш вираженою в

автомобільній промисловості, де такі робочі місця, як робітник на виробництві (82% потенційного ступеня автоматизації) та подавач машин (74%), особливо схильні до ризику. Дослідження визначає потенціал автоматизації ЄС на рівні 44% порівняно з 43% у США, 49% у Польщі та Угорщині та 51% у Чехії.

Отже, індустрія 4.0 несе в собі ризики серйозного загострення на ринку робочої сили у Центрально-Східній Європі. Потік трудових мігрантів може змінити напрям із Заходу на Схід. Їхню структуру складуть не лише громадяни Східної Європи, але і звільнені з роботи громадяни країн V4. Багато хто з них щонайменше спочатку матиме можливість розпочати освоєння ринку складових, напівфабрикатів і аксесуарів України. Проте, більшість мусить пошукувати вільні робочі місця і освоювати нові професії.

Інший сценарій може бути реалізований шляхом формування ринку робочої сили Центрально-Східної Європи із спільним законодавчим і нормативним забезпеченням. За такої умови виробництво країн V4+UA має розвиватися відповідно із розподілом робочої сили між об'єднанням.

Індустрія 4.0 потребує інноваційних підходів у сфері освіти, яка не може успішно розвиватися без партнерства. Сучасною особливістю його є те, що зміни в освіті мають охоплювати макроекономічний і міжнародний рівні. Це обумовлено тим, що на заключних фазах індустрія 4.0 справить найбільший вплив на працівників виробництва. За прогнозами, до 2030 року в Угорщині може бути перетворено 1 мільйон робочих місць, оскільки майже 50% робочого часу планується автоматизувати (McKinsey, 2018). За даними Nedelkoska та Quintini (2018), 64% робочих місць у Словаччині, 50% робочих місць у Польщі та 47% робочих місць у Чехії мають значну або високу ймовірність автоматизації. Lordan (2018) наводить ще вищі оцінки: до 70% у Чехії та 60% у Словаччині та Угорщині.

З огляду на зміни, що відбуваються у процесі формування індустрії 4.0 постає спільна для України і V4 проблема – готовність до них системи освіти. За даними ОЕСР (2018) лише Польща покращила свої показники з математики та природничих дисциплін у період з 2006 по 2018 рр. Інші три країни V4 допустили

погіршення показників освіти. В Україні зменшується фінансування освіти, що також не сприяє зростанню готовності до змін.

Розвиток Східного партнерства у сфері освіти має численні напрями. Серед них підготовка кадрів для всіх форм і рівнів освіти, обмін і співпраця у створенні навчально-методичних матеріалів, розширення включеного навчання студентів. Навчальний процес має забезпечувати отримання на помірному рівні цифрових навичок. Для персоналу, який працює на некваліфікованих, фізичних роботах, знадобляться значні програми перекваліфікації. Перепідготовку кадрів доцільно буде здійснити на основі співпраці на міжнародному рівні, що прискорить ці процеси і забезпечить зростання якості.

Список використаних джерел:

1. Держкомстат України (2020). Безробіття населення (за методологією МОП) за статтю, типом місцевості та віковими групами у 2020 році. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Заха Д., Луке М. Кінця-краю не видно: трудова міграція з України може сповільнитися, проте швидше за все, триватиме. 2019. URL: <https://voxukraine.org/uk/kintsya-krayu-ne-vidno-trudova-migratsiya-z-ukrayini-mozhe-spoivilnitisya-prote-shvidshe-za-vse-trivatime>.
3. Комітет з питань інтеграції України до Європейського Союзу. «Східне партнерство» має стати інструментом розширення ЄС для тих країн, які прагнуть цього. 22 січня 2021. URL: <http://comeuroint.rada.gov.ua/news/73294.html>.
4. Поступ України у виконанні двадцяти досягнень Східного партнерства до 2020 року. Моніторинговий звіт Української національної платформи Форуму громадянського суспільства Східного партнерства Вересень 2018–Вересень 2019. URL: <https://www.civic-synergy.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/Postup-Ukrayiny-u-vykonanni-dvadtsyaty-dosyagnen-Shidnogo-partnerstva-do-2020-roku-3-e-vydannya.pdf>.
5. Lordan G. Robots at work A report on automatable and non-automatable employment shares in Europe, European Commission, Luxembourg, 2018.
6. McKinsey & Company, Transforming our jobs: automation in Hungary, 2018.
7. Nedelkoska J., Quintini G. Automation, skills use and training, OECD Social. *Employment and Migration Working Papers*. 2018. № 202.
8. OECD. Measuring the Digital Transformation: A Roadmap for the Future, OECD, Paris. 2019.

9. Szabo S. Transition to Industry 4.0 in the Visegrád Countries. Luxemburg: European Union. 2020.

10. The Visegrad Group Joint Statement on 10th Anniversary of the Eastern Partnership [PDF]; Bratislava, May 6, 2019. URL: <http://www.visegradgroup.eu/documents/official-statements>.

11. Visegrad Group: A new economic heart of Europe? DW RECOMMENDS. URL: <https://www.dw.com/en/visegrad-group-a-new-economic-heart-of-europe/a-49483505>.

Якубовський С.О.

*доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри світового господарства
і міжнародних економічних відносин,
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова
ORCID ID: 0000-0002-1193-0241*

Yakubovskiy Sergey

*Doctor of Economic Sciences, Professor,
Head of the Department of World economy
and international economic relations,
Odessa I.I. Mechnikov National University
ORCID ID: 0000-0002-1193-0241*

ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ COVID-19 НА ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ ПОКАЗНИКИ КРАЇН ВИШЕГРАДСЬКОЇ ГРУПИ У 2020 РОЦІ

THE IMPACT OF THE COVID-19 PANDEMIC ON THE FINANCIAL AND ECONOMIC INDICATORS OF THE VISEGRAD GROUP COUNTRIES IN 2020

У 2020 році людство зіткнулося з мало дослідженою до цього проблемою, яка пов'язана з раптовим виникненням вірусної інфекції COVID-19. До цього часу лише деякі дослідники [1] аналізували ситуацію в економіках країн світу у випадку світової пандемії чи іншої катастрофи глобального масштабу.

Саме тому уряди провідних країн світу (держав, які мають можливість емітувати національну грошову одиницю, яка є вільно

конвертованою) були не готові до нової складної ситуації та використали застаріли, які використовувались ще під час виходу з фінансово-економічної кризи 2008–2009 років, заходи щодо протидії негативним наслідкам світової пандемії. Ці дії в основному звелися до грошової емісії включаючи, як в США, прямі виплати населенню.

У роботі визначено вплив пандемії COVID-19 на фінансово-економічні показники країн Вишеградської групи у 2020 році. У таблиці наведені фінансово-економічні показники країн Вишеградської та, для порівняння, Італії і України.

Аналіз динаміки ВВП свідчить про те, що в усіх досліджених країнах у 2020 році спостерігався спад. Це пов'язано з карантинними обмеженнями, які, у першу чергу, вплинули на туристичну галузь, транспортні перевезення, діяльність малого та середнього бізнесу.

Таблиця 1

Фінансово-економічні показники країн Європи

Показники	Рік	Польща	Угорщина	Чехія	Словаччина	Україна	Італія
ВВП	2020*	-2,8	-3,7	-5	-2,7	-4,2	-6,6
Поточний рахунок до ВВП, %	2019	0,5	-0,8	-0,4	-2,9	-2,7	3
	2020*	0,6	1,1	-1,7	-2,6	3	3,4
Дефіцит бюджету до ВВП, %	2020*	8,2	2,8	6,9	6,4	7,5	10,6
Державний борг до ВВП, %	2019	46	66	31	48	50	135
	2020*	58	77	39	55	62	157
Рівень безробіття	2019	5,5	3,4	3	5	8,7	9,6
	2020*	6,2	4,2	4	7,6	9,5	9

Джерело: *Trading Economics, 2021*; * – оціночні значення

При цьому уряди усіх країн для фінансування додаткових витрат були вимушені збільшити бюджетний дефіцит. Серед країн Вишеградської групи його обсяги коливались від 2,8% для

Угорщини до 8,2% для Польщі. Разом з тим, цей показник для всіх країн Вишеградської групи був меншим ніж для Італії.

Суттєве зменшення витрат на закордонні подорожі та продажі імпортованих товарів на ринках та у непродовольчих магазинах (більшість з яких було зачинено під час карантину) призвело до покращення торговельних балансів у більшості досліджуваних країн та балансу поточного рахунку. Саме тому дефіцит відношення поточного рахунку до ВВП у 2000 році збільшився лише у Чехії.

Рівень безробіття під час пандемії збільшився в усіх досліджених країнах. Це, у першу чергу, пов'язано з втратами, які зазнали представники малого та середнього бізнесу. Разом з тим показники рівня безробіття у країнах Вишеградської групи є нижчими ніж в Україні та Італії, що є одним із факторів, який стимулює міграцію робочої сили з України до країн Центральної та Східної Європи.

Збільшення дефіцитів бюджетів у 2020 році призвело до зростання відношення державного боргу до ВВП усіх досліджених країн. При цьому для більшості країн Вишеградської групи рівень державного боргу залишається відносно низьким та не є загрозливим для соціально-економічного розвитку країн у майбутньому. Така ж ситуація з обслуговуванням державного боргу спостерігається і в Україні, яка завдяки загальному зменшенню вартості обслуговування боргових зобов'язань у світовій економіці, що пов'язано з вкрай ліберальною політикою Федеральної резервної системи США та Європейського центрального банку, отримала доступ до відносно дешевих кредитних ресурсів.

Таким чином, результати проведеного аналізу свідчать про те, що пандемія COVID-19 не призвела до суттєвого погіршення фінансово-економічних показників країн Вишеградської групи та України, які завдяки відносно низькому відношенню державного боргу до ВВП залишаються більш фінансово стабільними у порівнянні з низкою країн Європейського Союзу, зокрема Італії. Високий рівень державного боргу у низки країн ЄС, США та Японії буде впливати на подальшу грошово-кредитну політику цих країн, що у найближчі роки збереже низкі відсоткові ставки за

кредитами, що, незважаючи на пандемію, сприятиме збереженню фінансової стабільності у країнах Вишеградської групи та Україні.

Список використаних джерел:

1. Кудрицкий А.С., Якубовский С.А. Влияние уровня благосостояния на эволюцию человека. *Добробут націй в умовах глобальної нестабільності* : міжнар. наук.-практична конф., Одеський нац. ун-т, 2013, Ч. 1, С. 53–57. URL: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/4299/1/53-57.pdf>.
2. Trading Economics Data. 2021. URL: <https://tradingeconomics.com/countries>.

Ліщинський І.О.

*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри міжнародної економіки,
Західноукраїнський національний університет
ORCID ID: 0000-0003-1602-1677*

Lishchynskyy Ihor

*Doctor of Economic Sciences, Professor,
Professor of Department of International Economics,
West Ukrainian National University
ORCID ID: 0000-0003-1602-1677*

УЧАСТЬ КРАЇН ВИШЕГРАДСЬКОЇ ГРУПИ У ПОЛІТИЦІ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ КОГЕЗІЇ ЄС

PARTICIPATION OF VISEGRAD GROUP COUNTRIES IN THE EU TERRITORIAL COHESION POLICY

Протягом останніх двох десятиліть політика когезії ЄС є ключовою європейською політикою та важливим фінансовим інструментом допомоги більш відсталим регіонам ЄС. Витоки політики когезії можна спостерігати із 1986 р. (ратифікація Єдиного європейського акту), коли питання співпраці та економічного і соціального гуртування держав ЄС стали лейтмотивом нормотворчого процесу. Але слід відмітити, що на цих ранніх етапах територіальний вимір хоч і проявлявся у низці елементів (як, наприклад, детермінація специфічних умов для відсталих

регіонів), проте основний акцент відводився питанням економічної і соціальної когезії. Як автономна комплексна ціль територіальна когезія розглядається із 2009 р. після ратифікації Лісабонської угоди, у якій в якості стратегічного орієнтиру зазначалось досягнення загальної гармонізації та збалансованого розвитку території ЄС шляхом скорочення нерівності між окремими регіонами та залучення найбільш відсталих із них за соціально-економічними параметрами. Двома основоположними принципами територіальної когезії з того часу стало досягнення поліцентричного та збалансованого розвитку європейських регіонів.

За рік до Лісабонської угоди (2008 р.) Європейська комісія опублікувала «Зелену книгу територіальної когезії – Перетворення територіального різноманіття на перевагу» [4]. Однак обидва документи не наводять чіткого визначення політичного концепту територіальної когезії. У «Зеленій книзі», проте, зазначаються основні політичні орієнтири для збалансованого і гармонійного розвитку:

1. Концентрація: подолання відмінностей у щільності.
2. Поєднані території: подолання географічної віддаленості.
3. Співпраця: подолання розбіжностей [4].

Розглядаючи імплементацію політики когезії, варто також загадати більш ранній (2001 р.) «Другий звіт по когезії в ЄС» [8], який викликав дискусію про доцільність впровадження автономної територіальної когезії. Основна ідея Звіту полягала у необхідності стимулювання поліцентричного розвитку як запоруки більш збалансованого розподілу економічної активності в ЄС – в якості бенчмарку для порівняння при цьому брались орієнтири закладені у «Європейській перспективі просторового розвитку» (1999 р.) [2]. Вважається, що саме після публікації Звіту політика територіальної когезії набула статусу політичної парадигми «територіального розвитку ЄС» [1]. Дослідники та практики відмічають також, що саме в цей час починає розширюватися трактування категорійного поля територіальної когезії, включаючи такі соціально-економічні елементи як навколишнє середовище [5], «*soft spaces*» просторового розвитку [7], валоризація (індексація) територіального капіталу [12] і, зрештою, окреслення необхідності більш просторово збалансованого і сталого процесу зростання [3].

Варто відмітити, що імплементація політики територіальної когезії, як інструменту поширення ролі міст, резонує із практичним втіленням концепції «функціональних міських зон» (англ. «*Functional Urban Areas*»). Самі функціональні міські зони можуть розглядатись як «... своєрідний басейн ринку робочої сили чи приміська структура мобільності, що включає урбанізаційну систему сусідніх міст і сіл, які економічно і соціально залежать від міського центру». Сьогодні такі функціональні міські зони часто переростають національні кордони, що породжує необхідність втілення транскордонного адміністрування. Як бачимо, емпірична детермінація меж існуючих функціональних міських зон відрізняється залежно від методології проведення дослідження, однак їх спільним критерієм є асоціація із крупними міськими агломераціями.

Держави Вишеградської четвірки (В4) мають багато схожого із членами Східного партнерства. Спільна історія, подібні проблеми трансформації – зазначені фактори сприятимуть перейняттю досвіду країн В4 в сфері територіальної когезії. Так, на рис. 1 наведені функціональні міські зони в країнах В4 [7].

Слід вказати також на важливість т. зв. Інтегрованих стратегій сталого розвитку міст (англ. «*Integrated Sustainable Urban Development Strategies*») в процесі імплементації політики територіальної когезії в ЄС. З одного боку, такі стратегії підвищують потенціал досягнення сталості навколишнього середовища; а з іншого боку, за даними обґрунтування програм Інтегрованих територіальних інвестицій ЄС, такі стратегії сприяють оздоровленню процесів територіального врядування, оскільки дозволяють локальним органам влади ініціювати ширші партнерства з іншими локальними суб'єктами економіки і політики [10]. У даному контексті можна навести приклад Польщі, де програма Інтегрованих територіальних інвестицій зарезервована виключно для регіональних адміністративних центрів та їх функціональних зон [5].

Загалом Інтегровані стратегії сталого розвитку були впроваджені на пан'європейському рівні в рамках Політики когезії на 2014–2020 рр. як складова загальної трансформації політичної

ідеології і практики на користь застосування місцевого підходу (англ. «*place-based approach*») [11].

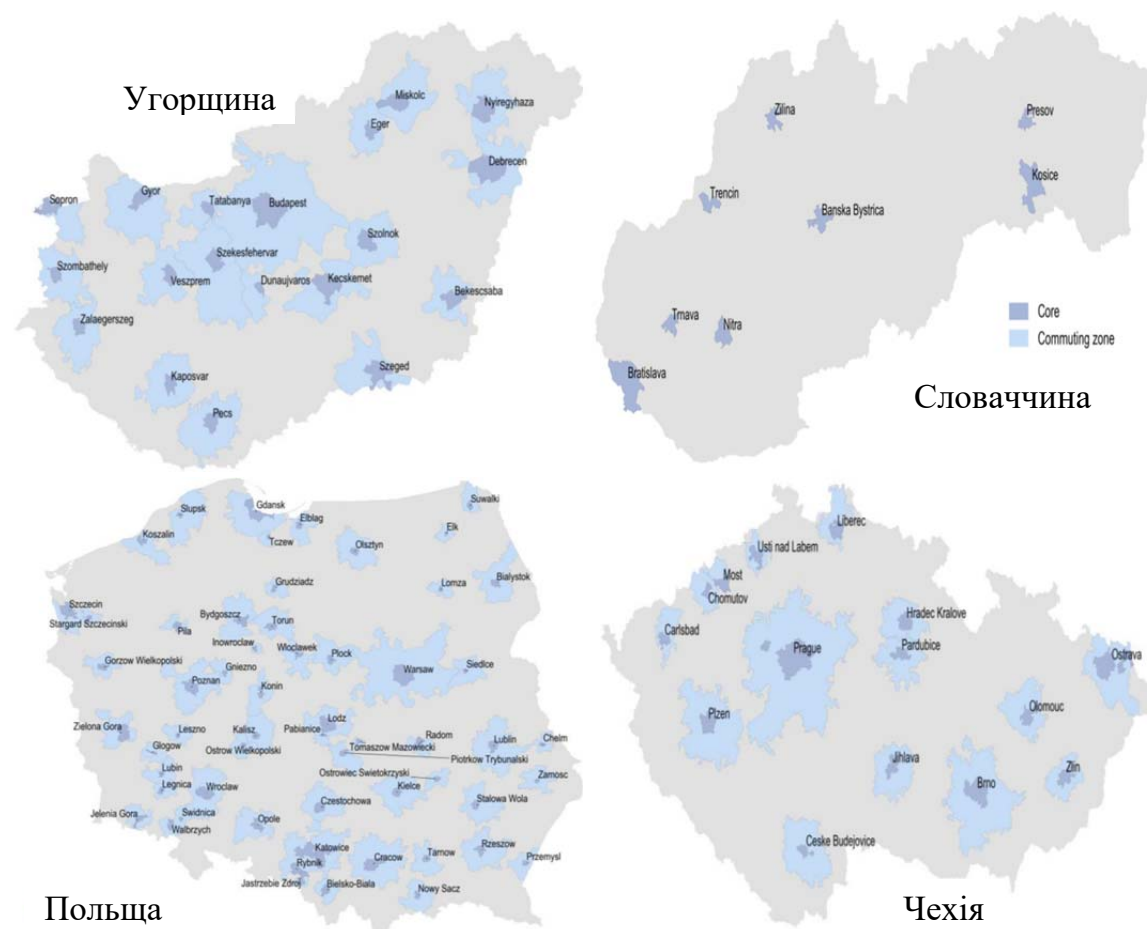

Рис. 1. Функціональні міські зони в країнах Вишеградської четвірки

Отже, імплементація багатоманітних територіальних інструментів країнами Східного партнерства ЄС може сприяти генерації доданої вартості різними способами. Існують підтвердження застосування інноваційної політики на різних рівнях адміністрування, що проявляється у трьох основних формах: делегації політичних завдань на локальний рівень, створення нових структур врядування і посилення територіальної співпраці. Разом із тим ефективність інструментів територіальної когезії значною мірою лімітується потенціалом внутрішніх людських і креативних ресурсів, які часто є доволі обмеженими (особливо це стосується локацій, які відносно нещодавно почали впроваджувати програми територіальної когезії).

Подяка

Ця стаття підготовлена за підтримки програми Еразмус+ Європейського Союзу (модуль Жана Моне 612067-EPP-1-UA-EPPJMO- MODULE "Європейська регіональна політика: баланс локальних, національних та загальноєвропейських інтересів"). Проте підтримка Європейською Комісією публікації цієї статті не є автоматичною підтримкою її змісту, який відображає лише погляди автора. Комісія не несе відповідальності за будь-яке використання інформації, що наведена в статті.

Список використаних джерел:

1. Clifton J. Díaz-Fuentes D., Fernández-Gutiérrez M. Public infrastructure services in the European Union: challenges for territorial cohesion. *Regional Studies*. 2016. Vol. 50, No. 2. P. 358–373.
2. European spatial development perspective (esdp). URL: <https://www.eea.europa.eu/policy-documents/european-spatial-development-perspective-esdp>.
3. González A., Daly G., Pinch P., [et al.] Indicators for spatial planning and territorial cohesion: stakeholder-driven selection approach for improving usability at regional and local levels. *Regional Studies*. 2015. Vol. 49, No. 9. P. 1588–1602.
4. Green paper on territorial cohesion. 2008. URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0616:FIN:EN:PDF>.
5. Kamrowska-Zaluska D., Obracht-Prondzynska H. Implementation of the integrated territorial investments. Uncovering the Territorial Dimension of *European Union Cohesion Policy*. Routledge, 2017. P. 114–126.
6. Ліщинський І. О. Полюси та осі розвитку в контексті глокалізаційних процесів: монографія. Тернопіль: ТНЕУ, 2019. 364 с.
7. Ліщинський І. О. Політика територіальної когезії в контексті регіональної безпеки ЄС. *Журнал європейської економіки*. 2019. Т.18. № 4. С. 387–403.
8. Second report on economic and social cohesion. 2001. URL: <https://www.eesc.europa.eu/en/our-work/opinions-information-reports/opinions/second-report-economic-and-social-cohesion/>
9. The territorial dimension of environmental sustainability – potential territorial indicators to support the environmental dimension of territorial cohesion. 2010. URL: <https://www.eea.europa.eu/publications/the-territorial-dimension-of-environmental-sustainability/>
10. Tosics I. Integrated territorial investment: a missed opportunity? *EU Cohesion Policy (Open Access)*. Routledge, 2016. P. 284–296.
11. Zwet A. Van, Bachtler J., Ferry M., [et al.] Integrated territorial and urban strategies-how are ESIF adding value in 2014–2020? 2017.

12. Vanolo A. European spatial planning between competitiveness and territorial cohesion: shadows of neo-liberalism. *European Planning Studies*. 2010. Vol. 18, No. 8. P. 1301–1315.

13. Лизун М. Розвиток процесів регіональної економічної інтеграції: валютний аспект. *Галицький економічний вісник Тернопільського національного технічного університету*. 2016. №50.1. С. 155–163.

Лизун М.В.

*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри міжнародної економіки,
Західноукраїнський національний університет
ORCID ID: 0000-0003-3222-2962*

Lyzun Mariia

*Doctor of Economic Sciences, Professor,
Professor of Department of International Economics,
West Ukrainian National University
ORCID ID: 0000-0003-3222-2962*

МОНЕТАРНА ІНТЕГРАЦІЯ КРАЇН ВИШЕГРАДСЬКОЇ ЧЕТВІРКИ: ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ

MONETARY INTEGRATION OF THE VISEGRAD FOUR COUNTRIES: EXPERIENCE AND PROSPECTS FOR UKRAINE

Глобалізація, волатильність умов на міжнародних ринках, посилення конкуренції та асоційована з ними невизначеність міжнародних економічних та політичних відносин породили нові імперативи взаємної організації держав. Важливим моментом як функціональної, так і регіональної валютної інтеграції, є вибір режиму валютного курсу.

Вибір стратегії монетарної політики та валютних режимів у країнах Вишеградської четвірки вирізняється деякою гетерогенністю як між окремими державами, так і в часовій ретроспективі. Упродовж перехідного періоду деякі держави відзначались відносною стабільністю валютних режимів

(наприклад, Польща та Чехія), інші ж радикально змінювали стратегічний вектор (Словаччина) (табл. 1) [1].

У середині 1990-х рр., коли більшість держав Центральної та Східної Європи зуміла приборкати інфляцію і необхідність стабілізації економіки за допомогою зовнішнього якоря стала менш необхідною, з'явилася можливість запровадити більш гнучкі режими валютних курсів.

Таблиця 1

**Еволюція режимів валютного курсу
в державах ЦСЄ, що входять до ЄС**

Держава	Національна валюта (до введення євро)	Режим валютного курсу	Приєднання до ЄВБС
Польща	злотий	З 2000 р. – вільно плаваючий курс із таргетуванням інфляції; 1995–2000 р. – кероване плавання	Не визначено
Словаччина	євро (крона)	З 2009 р. – членство у ЄВБС	01.01.2009 р.
Угорщина	форинт	З 2008 р. – вільне плавання; до 2008 р. – кероване плавання; з 2002 р. – таргетування інфляції	Не визначено
Чехія	крона	З 1997 р. – вільне плавання з таргетуванням інфляції (2015 р. – 05.2017 р. – де-факто фіксований курс); 1995 – 1997 рр. – кероване плавання	Не визначено

Джерело: складено автором на основі звітів МВФ та даних ЄЦБ

Держави, котрі протягом деякого часу застосовували фіксовані курси (Польща, Угорщина, Чехія), змушені були витратити значні обсяги золотовалютних резервів на їх підтримку, що змусило уряди переглянути режими валютних курсів своїх валют у напрямку їх послаблення.

Оцінювання процесу монетарної інтеграції відбувається з огляду на декілька основних перспектив. Здебільшого дослідники-економісти розглядають макроекономічні умови готовності держави до вступу в ЄВВС. Акцент при цьому робиться на ефектах «наздоганяючого зростання», відкритості економік, синхронізації бізнес-циклів, доцільності відмови від валютного курсу як інструменту коригувального механізму [2]. Натомість дослідники-політологи намагаються пояснити, яким чином політичні процеси ведуть до зміни згаданих макроекономічних умов, приводячи економіку у відповідність до критеріїв конвергенції. Основна увага фокусується на політичній ідентичності, трансфері знань між центральними банками, дискурсі між політичними елітами [3].

І хоча всі нові члени ЄС, котрі приєднувались до організації в 2004 р., 2007 р. та 2013 р., згідно з договірними положеннями взяли зобов'язання запровадити євро як тільки будуть виконані критерії конвергенції, однак остаточне рішення про приєднання до зони євро залишається внутрішньою прерогативою. Держава також може залишитись поза єврозонаю, не виконуючи частину критеріїв конвергенції. Так, претендент може відмовитись від запровадження ERM II, одна з ключових вимог якого полягає в тому, що коливання курсів валют держав ЄС не повинно перевищувати діапазон $\pm 15\%$, як це де-факто відбулось у Чехії, Угорщині та Польщі.

Приклад Словаччини актуалізує питання про те, чи малі відкриті економіки структурно більш схильні до прийняття спільної валюти. В даному контексті варто виділити декілька ключових чинників приєднання до єврони. По-перше, Словаччина приєдналась до ERM II заздалегідь і була готова апріорі підтримувати стабільний курс валют. По-друге, тогочасний уряд вважав прийняття євро важливим символом наближення до «центру» Європи [4].

Після подолання економічної кризи кінця 1990-х рр. та запровадження ринкових реформ уряд Словацької республіки поставив перед собою доволі амбітне завдання – вступити в зону євро першою серед країн Вишеградської групи. Варто відмітити, що позиція словацького уряду полягала у здійсненні політики на користь виконання критеріїв конвергенції, котрі вважались

неминучими та необхідними, незалежно від приєднання до єврозони. Адже ефективні системи державного фінансування освіти та охорони здоров'я, а також гнучкий ринок праці, є важливими для успішного розвитку економіки будь-якої країни.

Введення євро у Словаччині позитивно відобразилося на багатьох економічних процесах, однак мало і свої недоліки. Серед переваг приєднання до єврозони слід виокремити зниження трансакційних витрат, зменшення валютних ризиків; цінову транспарентність, посилення тиску в реалізації фіскальної політики. При цьому існують обмеження та ризики, серед яких одним з найбільш істотних вважається втрата автономності у сфері валютної політики і можливість реагувати на кон'юнктурні дисбаланси розвитку світової економіки зміною обмінного курсу національної валюти.

Польщі, Угорщині та Чехії здебільшого властиві де-факто плаваючі курси. Варто відмітити, що доволі важко досягти конвергенції, якщо претенденту спершу необхідно адаптуватись до ERM. Зазначених труднощів зазнали раніше Італія та Велика Британія, котрі в 1990-х рр. приєднались до «Європейського механізму валютних курсів», однак дуже швидко були змушеними від нього відмовитись.

Республіка Польща взяла на себе зобов'язання ввести єдину європейську валюту під час приєднання до Європейського Союзу в 2004 р., хоча для її вступу у валютний союз не було встановлено конкретних термінів. На перших порах після приєднання до ЄС бачення польського уряду та суспільства відповідало політичним порадам міжнародних інституцій. Зокрема, Міжнародний валютний фонд (МВФ) був прихильником раннього прийняття євро Польщею через його очікуваний вплив на пожвавлення торгівлі, зменшення витрат на позики та прискорення економічного розвитку. Проте з початком глобальної фінансової кризи витрати на приєднання до єврозони стали більш чіткими. Багато країн єврозони потребували надання допомоги. Стабільність єврозони була під питанням, а співвідношення витрат та переваг від приєднання до ЄВС постійно змінювалося. Нові держави-члени, включаючи Польщу, почали переглядати переваги валютного союзу та ймовірність проведення реформи ЄВС.

Згідно з даними звіту щодо конвергенції Європейської комісії [5], Польща не виконує умов для прийняття євро, беручи до уваги оцінку юридичної сумісності, виконання критеріїв конвергенції та врахування додаткових факторів. Однак Польща не виконує критерій конвергенції щодо обмінного курсу. Польський злотий не бере участі в ERM II. Крім цього, є ряд моментів в законодавчій сфері, які необхідно привести у відповідність до вимог ЄВС, зокрема Закон про Національний банк Польщі та Конституцію Республіки Польща.

Таким чином, привабливість прийняття євро для Польщі зменшилася з двох основних причин. По-перше, Польща продемонструвала наявність дієвіших національних наглядових та регуляторних систем, ніж у країнах єврозони, а її монетарна політика була більш ефективною у підтримці сталого економічного зростання. По-друге, переваги прийняття євро, пов'язані з торгівлею, скорочення витрат на позики та зниження трансакційних витрат були значно переоцінені [6].

Досвід країн Вишеградської четвірки демонструє, що немає універсального алгоритму, який найкращим чином і з найбільшими вигодами для будь-якої держави описував би послідовність заходів макроекономічного характеру, які необхідно здійснити з метою найшвидшого запровадження спільної валюти. Однак нині чітко простежується тенденція, яка полягає в тому, що всі держави, які вже запровадили євро, брали участь у механізмі ERM II.

Перспектива членства України в ЄС, без якого неможливим є приєднання до валютного альянсу, також видається надто віддаленою при збереженні поточних темпів економічного поступу. Доволі проблемним є досягнення номінальної конвергенції із державами ЄВС, не кажучи про реальну. Однак потенційними перевагами валютної співпраці України з державами ЄС можуть стати: зниження тотальної залежності грошового обігу від долара США; удосконалення валютної структури міжнародних резервів НБУ та зовнішніх запозичень; розвиток кредитного співробітництва з ЄС; підвищення ліквідності ринку європейської валюти в Україні.

Список використаних джерел:

1. Лизун М.В. Розвиток процесів регіональної економічної інтеграції: валютний аспект. *Галицький економічний вісник*. 2016. № 1 (50). С. 155–163.
2. Lipschitz L., Lane T., Mourmouras A. Real convergence, capital flows, and monetary policy: notes on the European transition countries. *Euro Adopt. Cent. East. Eur. Oppor. Chall.* 2005. Vol. 25, No 18.5. P. 130.
3. Epstein R. A., Johnson J. Uneven integration: Economic and monetary union in Central and Eastern Europe. *JCMS J. Common Mark. Stud.* 2010. Vol. 48, no. 5. P. 1237–1260.
4. Лизун М. В. Глобальні виклики регіональної валютної інтеграції: монографія. Тернопіль: Економічна думка, 2017. 426 с.
5. European Commission Convergence report. European Commission. European Commission Institutional Papers, 2015.
6. Lishchynskyy I., Sokołowicz M. Are Poland and Ukraine Gravity Centres for Each Other? Study on the Labour Migration Patterns. *Comparative Economic Research*. 2018. Vol. 21. No 1. P. 45–65. DOI: 10.2478/cer-2018-0003.

Sadchenko Elena

*Doctor of Economic Sciences, Professor,
Head of the Department of Marketing and Business Administration,
Odessa I.I. Mechnikov National University;
Professor. dr hab.*

*Higher School of Economics and Humanities,
Bielsko-Biala, Poland*

ORCID ID: 0000-0003-4914-6249

Anderson Nina

*Ph.D., Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor,*

*Institute of Market Problems and Economic-Ecological Studies,
Ukrainian Academy of Sciences*

ORCID ID: 0000-0003-2237-6706

Садченко О.В.

*доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри маркетингу та бізнес-адміністрування,
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова;
hb. dr проф., Вища школа економіко-гуманітарна,*

м. Бельсько-Бяла, Польща

ORCID ID: 0000-0003-4914-6249

Андерсон Н.В.

*кандидат економічних наук, м.н.с.,
Інститут проблем ринку та економіко-екологічних
досліджень НАН України*

ORCID ID: 0000-0003-2237-6706

MODERN MIGRATION POLICY OF VISEGRAD COUNTRIES: PROBLEMS AND RISKS

Politicians from the Visegrad group countries: Poland, Hungary, Czech Republic and Slovakia exchange experience and set priorities in migration issues. The European migration crisis emerged in early 2015. This migration crisis is the largest, both in social and economic issues, directly arising from the ineffective migration program of solutions proposed by the European Union.

There are a number of main and secondary factors contributing to the intensification of the inflow of migrants to Europe. Among the main reasons for the increase in migration flows, it is customary to name the intensification of military conflicts in the Middle East and in a number

of African countries. At the same time, refugees from Africa and the Middle East are more likely to choose the European Union as their destination due to the large disparity in economic development between these countries. Among the secondary factors that contributed to the emergence of the migration crisis, it is worth highlighting the fact that the policy of accepting new countries into the European Union and their accession to the Schengen Agreement simultaneously contributed to the elimination of border controls between the new EU members, as well as to weakening it at the external borders of the European Union [1].

In general, illegal migration goes along five main directions: through the western, central or eastern Mediterranean, as well as on the way from Albania to Greece.

The International Organization for Migration says that for a million people who safely crossed the Mediterranean Sea and reached European shores in 2016, more than 3,700 people died, or 0.37% [2].

In 2019, about 10 percent fewer refugees crossed the external borders of the EU than in 2018, according to the border service Frontex. This is about 10 percent less than in 2018, Ledgerie said. The record number of illegal crossings of external European borders was recorded in 2015, when about 1.2 million migrants entered the EU. However, border guards note an increase in the number of illegal immigrants entering the territory of Greece and the Canary Islands. In 2019, there were 50% more illegal migrants in the Canary Islands than in the previous year [3].

Most EU countries fear that the current “emergency” quotas in the future may be consolidated in a new permanent distribution mechanism. Another consequence is that the situation inside a number of European countries is aggravated.

Another problem is “blackmail” by Turkey, which demands more and more funds to contain the incessant flow of refugees. The European Commission approved the creation in Turkey of a special fund for refugees in the amount of 3 billion euros, of which the European Commission itself will allocate 500 million euros, and the remaining 2.5 billion are to be collected by the EU countries. The most difficult problem is that the migration crisis threatens the Schengen area. “The European Union must better implement the principles of its migration policy, restore control of external borders, otherwise the fate

of the Schengen Agreement is in jeopardy,” said President of the European Council Donald Tusk [4].

In August 2016, the European Parliament adopted a regulation on the creation of the European Border and Coast Guard. But the Dublin Convention – the basis for determining which country is responsible for receiving refugees – hinders solidarity between EU member states by shifting the main burden of responsibility to the country of first entry. The Convention needs to be amended.

There must be a single European asylum procedure, which will make it impossible to seek political asylum in different countries and will restore trust between the participating States. The migration crisis is not the only one, but the most severe crisis facing Europe.

The strategy of the migration policy of the European Union, which should reduce the risks of the migration crisis, should take into account the following main approaches in order to regulate the migration processes in the euro area:

- security. For example, if the EU committed itself to admitting only 300 thousand refugees annually, which would allow them to obtain refugee status, most would understand that they have a fairly high chance of reaching their destination legally and the wave of illegal migrants would be significantly reduced;

- border protection mechanism. A single European asylum procedure will make it impossible to seek political, economic asylum in different countries and will revive trust between the participating States;

- a mechanism for the movement of refugees within the Visegrad countries and Europe;

- financial instruments capable of providing sufficient funds for solving long-term problems and creating conditions for effective assistance in bordering countries, which will reduce the risks of a migration crisis;

- sustainable development, taking into account the expectations of stakeholders;

- partnership. Social collective responsibility is a form of responsibility when the whole group is responsible for acts committed by one state or several. Responsibility arises as a result of the country’s neglect or insufficient attention to the requirements and demands of

society and manifests itself in a slowdown in the reproduction of labor resources in these territories.

Many EU countries have clearly realized that it is impossible to successfully pursue a migration policy, functioning in an isolated space. Therefore, the integration of the principle of social collective responsibility into the development strategy of a group of countries has become a characteristic feature of modern migration policy. A strategy is considered sufficiently balanced and successful if the interests and expectations of all countries are met.

In 2019, approximately 10 percent fewer refugees will cross the external borders of the EU than in 2018, according to the border service Frontex [3].

In the context of the current shifts, international migration is increasingly becoming a weapon used as a political tool that undermines democracy and civic participation.

When analyzing the causes of the European migration crisis, its consequences were highlighted, as well as ways of overcoming this phenomenon were proposed. The most serious reasons include the intensification of military conflicts in the Middle East and a number of African countries, as well as ineffective border control in the European Union. Among the most dangerous consequences: the threat to the existence of the Schengen zone and the aggravation of internal conflicts within a number of countries. This crisis can be overcome, but it is a rather complex and multifactor task. Its implementation will require the mobilization of all funds available in the EU and the unity of the countries that are members of the European Union.

The Visegrad vision of migration issues is based on both socio-economic and political factors. But the low level of socio-economic development of the Visegrad countries in comparison with other EU members turns the “four” into a transit territory. The role of the political forces, which currently lead the countries of the Visegrad group and are opponents of mass immigration, is also important [5].

The European Union is trying to revise its migration policy. The migration processes taking place in the Visegrad countries in recent years have undergone significant changes and continue to change under the influence of political and socio-economic transformations. In turn, migration processes have an impact on the social and economic

situation in countries, the level and quality of life of the population, on the entire conjuncture of the labor market, the level of employment and unemployment. Changes also apply to the demographic development of countries – qualitative and quantitative characteristics, population structure and other aspects. Modern social processes in these countries are quite complex, contradictory, and have long-standing historical and geographical roots. All countries are involved in the migration process in different ways. Therefore, the analysis of the territorial differentiation of external migration in the Visegrad countries is very relevant.

Migration policy includes: a concept that represents the foundation of migration policy, a system of views that determine the boundaries of the legal, ethical and ideological space, within which program documents on population migration and other areas of state regulation of demographic processes can be formed. The concept of migration policy, if it acts as a legal document, should include the principles according to which the regulation of migration processes in all EU countries is carried out.

References:

1. "European migration crisis: problems and prospects" [Electronic resource] – Access mode: <http://svom.info/entry/635-evropejskij-migracionnyj-krizis-problemy-i-perspek>.
2. "The migration crisis in Europe in figures and charts" [Electronic resource] – Access mode: http://www.bbc.com/russian/international/2016/02/160219_migrant_crisis_charts.
3. The number of illegal migrants arriving in the European Union. [Electronic resource] – Access mode: <https://www.dw.com/ the number of illegal migrants arriving in the European Union has decreased/a-51797272>.
4. "Migration crisis in Europe: causes, consequences, prospects for resolution" [Electronic resource] – Access mode: <http://www.scienceforum.ru/2016/1834/23426>.
5. Sadchenko O.V. Migration as a Socio-Economic Factor of Sustainable Development / Economic innovations: collection of scientific works. Odesa, 2017. Issue 63. C. 252–259.

Деркач Т.В.
*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економіки і міжнародних економічних відносин,
завідувач кафедри менеджменту,
Міжнародний гуманітарний університет
ORCID ID: 0000-0003-1431-7300*

Чайка Н.І.
*аспірантка кафедри економіки і міжнародних відносин,
Міжнародний гуманітарний університет*

Derkach Tatyana
*Doctor of Economic Sciences, Professor,
Professor of Department
of Economics and International Economic Relations
Head of the Department of Management,
International Humanitarian University
ORCID ID: 0000-0003-1431-7300*

Chaika Natalia
*Graduate student of the Department
of Economics and International Economic Relations,
International Humanities University*

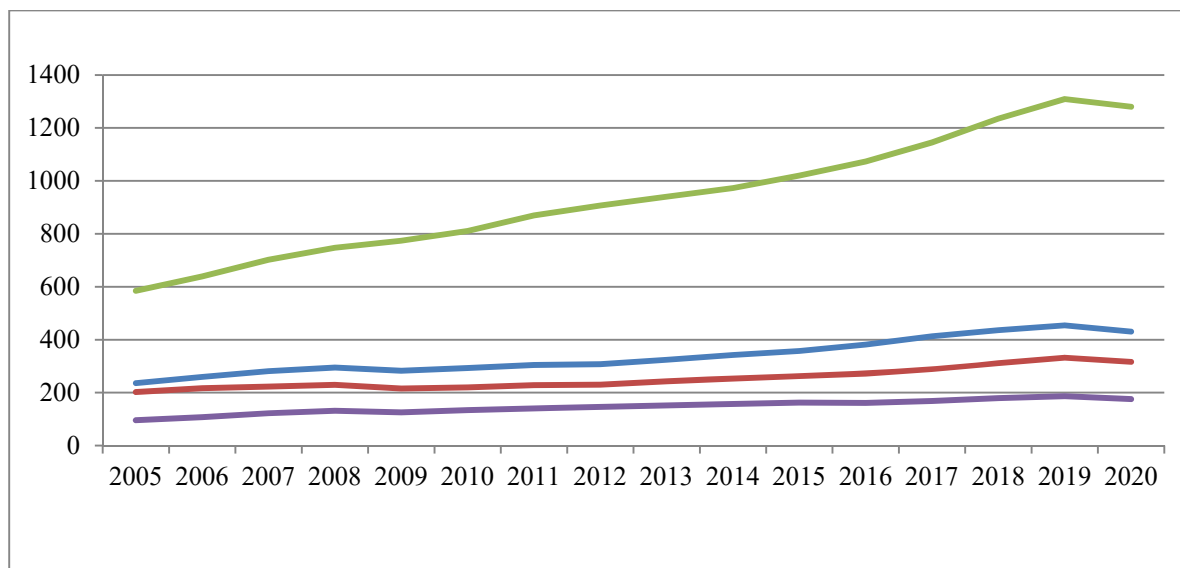
ДИНАМІКА РУХУ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ КРАЇН ВИШЕГРАДСЬКОЇ ГРУПИ

ANALYSIS OF THE MOVEMENT OF FOREIGN INVESTMENT IN THE VISEGRAD GROUP COUNTRIES

Говорячи про країни Вишеградської Групи, можна сказати, що найбільш розвинені країни Центрально-Східної Європи створили регіональне угруповання – «Вишеградську Групу» у відповідь на потужні геополітичні та геоekonomічні виклики на початку 90-х років та безальтернативність ходи до європейської інтеграції.

Нами було проаналізовано низку показників економіки країн ВГ за період 30-ти років за даними МВФ. Перш за все було проаналізовано значення ВВП, як основного, що характеризує економічне становище країни.

Аналіз графіку на рис.1 показує, що ВВП (за ПКС) країн ВГ має постійне зростання, причому темпи росту Польщі значно перевищують інші країни групи.

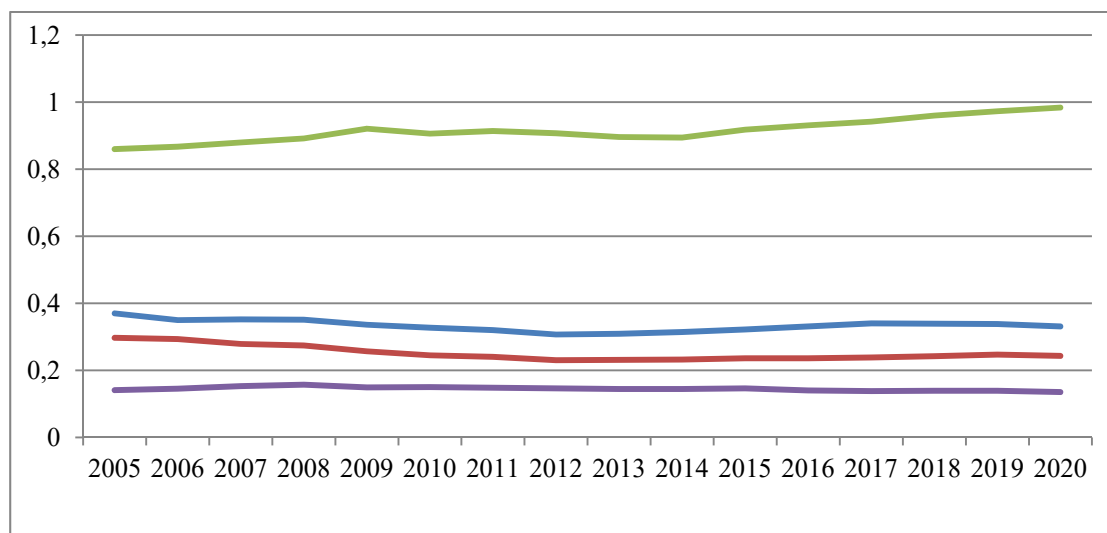

**Рис. 1. Динаміка ВВП (за ПКС)
країн Вишеградської групи за період 2005–2020 рр.**

Примітка: — Чехія; — Угорщина; — Польща; — Словаччина

Джерело: складено авторами на основі даних Міжнародного валютного фонду

Аналіз графіку на рис. 2 показує, що за період дослідження динаміка ВВП (за ПКС) у % від світового обсягу була позитивною, за виключенням кризи 2009–2014 років та дещо понизилась за останні роки в усіх країнах, крім Польщі.

**Рис. 2. Динаміка ВВП (за ПКС)
у % від світового обсягу за 2005–2020 рр.**

Примітка: — Чехія; — Угорщина; — Польща; — Словаччина

Джерело: складено авторами на основі даних Міжнародного валютного фонду

Одним з основних драйверів економічного зростання і соціально-економічних перетворень після вступу країн Вишеградської групи в ЄС став приплив до них прямих іноземних інвестицій (ПІІ).

Нами було проаналізовано залежність між ВВП за ПКС на душу населення і обсягом інвестицій на душу населення (табл. 1).

Таблиця 1

**Коефіцієнт кореляції (r) між ВВП за ПКС
на душу населення і обсягом інвестицій
на душу населення країн Вишеградської четвірки**

Країна	Чехія	Польща	Угорщина	Словаччина
r	0,54	0,97	0,89	0,92

Джерело: розраховано авторами на основі даних Міжнародного валютного фонду

Аналіз кореляційної залежності показнику ВВП із розрахунку на душу населення і відповідно показника обсягу інвестицій відображає суттєві розбіжності країн ВГ за рівнем соціально-економічного розвитку. Для більш розвиненої Чехії інвестиції не мали надвеликого значення на відміну від трьох країн-партнерів по ВГ.

Загальний рівень економічного та соціального розвитку, велика доля сучасних високотехнологічних продуктів були домінуючими важелями зростання чеського ВВП за період 1996–2019 рр.

Слід зазначити, що в цілому зовнішньоторговельна взаємодія в рамках «четвірки» з моменту вступу Угорщини, Польщі, Словаччини та Чехії в ЄС мало тенденцію до посилення. Польський експорт також став більш орієнтованим на Вишеградський ринок. Словаччина більш всіх залежна від сусідів, це підтверджують дані про її експорт: понад чверть її експортних поставок йде на польський, чеський та угорський ринки. Традиційно найбільш орієнтованою на ринок регіонального угруповання є Словаччина, що особливо яскраво проявляється в разі експорту ПІІ. Більше половини словацьких ПІІ до сих пір доводиться на країни ВГ, хоча показник скоротився більш ніж на 17 п.п. за останні десять років.

В останні роки країни «четвірки» направляють все більше ПІІ в держави – партнери по групі. У Словаччині на чеський, угорський і польський капітал зараз припадає понад 18% всіх накопичених ПІІ. При цьому, якщо в середині 2000-х років Угорщина і Чехія інвестували в неї приблизно однаково при явному відставанні Польщі, то в останні роки лідерство Чехії як основного інвестора в Словаччині серед країн стало абсолютним [3].

В цілому країни-учасниці є важливими партнерами один для одної в сфері експортних поставок, хоча в їх середовищі є і деякі спірні питання, наприклад, що стосуються торгівлі сільськогосподарською продукцією.

Важливими є результати аналізу кореляції між показниками обсягу національного заощадження та обсягами інвестицій (у розрізі на душу населення) у динаміці за 30 років. Найнижчий показник кореляції для Угорщини кореспондує з високим рівнем податків притаманним угорської економіці в цілому, що повною мірою пригальмовує її розвиток (табл. 2).

Таблиця 2

**Коефіцієнт кореляції (r_1) між обсягом інвестицій
на душу населення і обсягом національного заощадження
на душу населення країн Вишеградської четвірки**

Країна	Чехія	Польща	Угорщина	Словаччина
r_1	0,969	0,936	0,73	0,909

Джерело: розраховано авторами на основі даних Міжнародного валютного фонду

Розглядаючи динаміку та рух ПІІ слід зазначити, що найвищий приріст ПІІ, що вивозяться спостерігався в Польщі, потім в Угорщині, за якою слідують Словаччина і Чехія.

Досвід країн регіону у використанні ПІІ для розвитку експорту високотехнологічної продукції показав, що найбільш суттєві результати в цьому були досягнуті Угорщиною і Чехією, які за часткою високотехнологічного експорту обігнали більшість країн ЄС, включаючи Німеччину, Австрію, Швецію, Бельгію, Данію, Італію, Іспанію [3].

Загальні інвестиції в відсотках від ВВП для країн четвірки, за виключенням Угорщини, мають тенденцію до зменшення.

Список використаних джерел:

1. Міжнародний валютний фонд. Офіційний сайт. URL: <https://www.imf.org/en/Data>.
2. Інноваційне співробітництво України з країнами центральної та східної Європи в умовах асоціації з ЄС. URL: http://www.dnu.dp.ua/docs/ndc/konkurs_stud/ES/2019/12.pdf.
3. Литвин О. Є. Інвестиційна інтеграція країн ЦСЄ. *Інвестиції: практика та досвід*. 2011. № 9. С. 7–11.

Коренюк П.І.

*доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри менеджменту організацій і адміністрування,
Дніпровський державний технічний університет, м. Кам'янське
ORCID ID: 0000-0001-8321-3199*

Koreniuk Petr

*Doctor of Economics, Professor,
Professor at Department of Management
of Organizations and Administration
Dniprovsky State Technical University, Kamianske
ORCID ID: 0000-0001-8321-3199*

ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ НАЦІОНАЛЬНОГО ПРОДОВОЛЬЧОГО КОМПЛЕКСУ В КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЇ В ЕКОНОМІКУ КРАЇН ВИШЕГРАДСЬКОЇ ЧЕТВІРКИ

INVESTMENT ATTRACTIVENESS OF THE ENTERPRISES OF THE NATIONAL FOOD COMPLEX IN THE CONTEXT OF INTEGRATION INTO THE ECONOMY OF THE VISEGRAD FOUR COUNTRIES

Проблема інвестиційної привабливості національного продовольчого комплексу є досить актуальною, особливо в умовах глобалізації економічної діяльності. Інвестиції у продовольчий комплекс за умови обмеження імпорту сільськогосподарської сировини сприятимуть притоку інвестицій безпосередньо у продовольчий комплекс, зокрема харчову та переробну

промисловість. Аналіз факторів, які перешкоджають здійсненню інвестицій у харчову та переробну промисловість, показує, що найвагомішим з них є недостатня фінансова підтримка держави, великі витрати на нововведення, високий економічний ризик, тривалий термін окупності нововведень у ряді випадків, відсутність коштів у замовників. Харчова та переробна промисловість в умовах України характеризується потужною сировинною базою у вигляді сільськогосподарських проблем різних форм власності та господарювання. Традиційно, український аграрний сектор займає понад 30 відсотків виробництва ВВП.

Україна реалізує постійно європейський вектор розвитку. Одним з потужних політичних угруповань, яке межує з нашими кордонами є групування чотирьох центральноєвропейських країн Польщі, Чехії, Угорщини та Словаччини. З'явилась вона унаслідок зустрічі президентів Польщі Леха Валенси і Чехословаччини Вацлава Гавела та прем'єра Угорщини Йозефа Антала 15 лютого 1991 року в угорському місті Вишеград, після ухвалення Вишеградської декларації. До України дана політична спільнота є близькою по спільності цілей закордонної політики та історичного досвіду і географічна близькістю. За рівнем економічного розвитку країни Вишеградської четвірки значно випереджають Україну, але вони все ж ближчі нам за рівнем економічного розвитку як розвинуті європейські країни, такі як, наприклад Німеччина і Франція.

Україна має сировинну базу світового значення з одного боку, а з іншого, характеризуючись високою оборотністю, вітчизняна харчова та переробна галузь має високу інвестиційну привабливість. Той факт, що в силу ряду вагомих чинників вітчизняний ресурсний потенціал характеризується досить низькою ефективністю його використання, то це лише посилює значимість і віддачу інвестицій у харчову та переробну промисловість. Отже, інвестиції у продовольчий комплекс за умови обмеження імпорту сільськогосподарської сировини сприятимуть притоку інвестицій безпосередньо у продовольчий комплекс, зокрема харчову та переробну промисловість.

У економічно розвинутих державах біля 40 відсотків економічного росту за останні роки забезпечується за рахунок

інновацій [3, с. 187]. Продовольчий комплекс не може на рівних конкурувати з іншими галузями національної економіки, так як потребує прямої державної підтримки у вигляді субсидій, пільг, протекціонізму та непрямой, наприклад як державні закупки. Так, нині в Україні витрати на виробництво агропродовольчої продукції, подальшу переробку та реалізацію розподіляються у співвідношенні 4 : 2 : 1, а прибутки – навпаки, що підтверджує вищевказані авторські роздуми і узагальнення. Має місце удосконалення механізму ринкового ціноутворення, активного використання державного протекціонізму у агропродовольчій сфері, стимулювання відповідних науково-дослідних робіт з впровадженням результатів у технології виробництва продовольчої сировини та продуктів харчування. Як вказує академік П.П. Борщевський [1, с. 45–47] та його послідовники, економічно виправдано здійснювати капіталовкладення на модернізацію, зокрема техніко-технологічне переоснащення підприємств харчової та переробної промисловості. На думку авторів, з якою ми погоджуємося, основними напрямками перспективного розвитку харчової галузі мають стати поглиблення спеціалізації, доведення рівня розвитку вітчизняного продовольчого комплексу до масштабів, які б забезпечили потреби регіонів у харчових продуктах. В той же час вчені Інституту аграрної економіки НААН вважають, спираючись на власні дослідження, що інвестиційний процес виникає при вкладанні коштів у фінансові інструменти та у реальні об'єкти агропродовольчого комплексу [3]. На нашу думку, досягнення еквівалентності обміну між промисловістю та агропродовольчим комплексом, сприятиме підвищенню інвестиційної привабливості окремих галузей продовольчого комплексу. Результати досліджень, як фундаментальних, так і прикладних, підтверджують, що економічне зростання визначаються обсягами та структурою інвестицій, якістю та швидкістю їх обертання. Як вказують Іртищева І.О. та Сохнич А.Я. [4] іноземні інвестиції можуть бути вкладені у вітчизняний продовольчий комплекс при наявності мотивів та регулювання. Ми відносимо сюди також мінімальний ризик для інвестора та ризик втрачених можливостей для вітчизняних товаровиробників як об'єкта інвестора. Активізація інвестиційних процесів є неможливою без державної

підтримки, так як існує досить тісний взаємозв'язок між обсягами, формами інвестицій та якістю, ступенем обґрунтованості державних програм.

Так, стратегічною метою ефективної інвестиційної політики в продовольчій сфері є забезпечення зростання валового внутрішнього продукту за рахунок виробництва якісно нових продуктів харчування та продовольчої сировини. Сучасний фінансовий стан підприємств продовольчого комплексу різних форм господарювання та різних форм власності доцільно визначити як складний, що зумовлено низьким рівнем організації виробництва продовольчої сировини, диспаритетом цін на сільськогосподарську продукцію та матеріально-технічні ресурси, недостатнім рівнем кредитування та бюджетного фінансування. Для вітчизняного продовольчого комплексу важливим є формування інвестиційної привабливості в цілому та окремих підприємств різних форм власності та господарювання. Спостерігається тенденція кількості створення передових технологій у харчовій та переробній промисловості за досліджуваний період.

Як показує досвід розвинутих європейських країн, капітал економічно виправдано перемістити з фінансової у виробничу сферу і для цього на державному рівні має бути розроблений та ратифікований механізм такого переливу капіталу. Так, в на початку діяльності зусилля країн Вишеграда переважно були спрямовані радше на інтеграцію з ЄС і НАТО. Наприкінці 2004 року президент Польщі Александер Квасневський зазначив, що Вишеградська група може виступати зі спільними ініціативами, які стосуватимуться політики ЄС щодо її східних сусідів, зокрема України. Такі кроки сприяють посиленню інвеститційної привабливості України

Наприклад, прямі іноземні інвестиції у виробництво харчових продуктів та напоїв у 2013 році склали 327,2 млн. дол. США, що складає 5,7 відсотків частки у загальному обсязі інвестицій в національну економіку. Очевидно, що є відчутний потенціал до зростання обсягів інвестицій у харчову та переробну промисловість. Вищевказане підтверджує інвестиційну привабливість підприємств харчової та переробної промисловості. Якщо проаналізувати динаміку інвестицій у галузі продовольчого

комплексу, то цілком доцільно зробити висновок про те, що має місце позитивні тенденція до їх зростання у відносному виразі. Проте, у абсолютному виразі з урахуванням реальних потреб промисловості вони є катастрофічно недостатніми. Відмітимо, що харчова і переробна промисловість є швидкооборотною галуззю, де оборот коштів за рік здійснюється від 2 до 3 раз. В той же час в Україні наявна потужна сировинна база для переробних галузей продовольчого комплексу. Важливим напрямом є створення виробничих потужностей з виготовлення тари та пакувальних матеріалів, надання виробничих, комерційних, консультаційних, інформаційних та інших видів послуг підприємствам харчової і переробної промисловості. В цілому, спостерігається тенденція позитивного експортно-імпортного балансу продовольчих продуктів, тобто експорт окремих видів та груп продовольчих товарів переважає над імпортом. Згідно європейського досвіду, пріоритетними сферами інвестування продовольчого комплексу є розробка та впровадження власних виробничих технологій. Сюди можна віднести модернізацію та заміну на більш нові прогресивні виробничі технології існуючих переробних та заготівельних підприємств. Характерним є повне фінансування обсягів витрат за різними напрямками інноваційної діяльності, що є позитивним фактом. Ми вважаємо, що вкладати кредитні, власні чи інвестиційні кошти у вітчизняний продовольчий комплекс має бути вигідніше, як, скажемо, відносити на депозитні рахунки комерційних банків, придбати цінні папери та здійснювати інші прибуткові операції у фінансовій сфері.

Але з метою підвищення інвестиційної привабливості потрібно провести реформи та доопрацювати ряд відповідних нормативно-правових актів. Потрібно розробити і ратифікувати стратегію економічного розвитку, що дозволить залученню додаткових закордонних інвесторів. Відповідно, потрібно стимулювати всебічний розвиток малого і середнього бізнесу. Проблем на шляху інтеграції в економіку країн Вишеградської четвірки, безумовно, є багато, але чудово зрозуміло такий підхід як перший етап євроінтеграційних процесів. Так, у грудні 2014 року Президент України Петро Порошенко під час зустрічі з делегацією країн Вишеградської групи в Києві висловив обґрунтоване сподівання,

що Вишеградська четвірка зміниться з V4 на V5 за участю України. Так, в рамках вищевказаного має зростати енергонезалежність країни та мотивуватися експортна діяльність. Оптимізація роботи банківської сфери та підтримання державою кредитів під малі проценти в у сукупності з вищевказаними цільовими заходами сприятиме зростанню інвестиційної привабливості національної економіки у контексті євроінтеграційних процесів. Крім того, держава має опосередковано створити умови для ефективної віддачі капіталу у аграрній сфері, навіть, з урахуванням ризику, який значно знижує користь прибутку у порівнянні з невиробничою сферою національної економіки.

Отже, аналіз факторів, які перешкоджають здійсненню інвестицій у галузі національного продовольчого комплексу, показує, що найвагомим з них є недостатня фінансова підтримка держави, великі витрати на нововведення, високий економічний ризик, тривалий термін окупності нововведень у ряді випадків, відсутність коштів у замовників. Крім того, приклад ряду підприємств харчової та переробної промисловості свідчить, що здійсненню нововведень перешкождали нестача інформації про новітні інноваційні технології та інші об'єктивні причини. Але, враховуючи потужний ресурсний потенціал та інші здобутки, в Україні є реальні перспективи для підвищення інвестиційної привабливості національного продовольчого комплексу та інтеграції в економіку країн Вишеградської четвірки.

Список використаних джерел:

1. Борщевський П., Сичевський М., Троян В. Харчова промисловість України: сучасні тенденції та перспективи розвитку. *Економіка України*. 2003. № 8. С. 45–49.
2. Ілляшенко С.М. Інноваційний розвиток ринкових можливостей: проблеми управління. Суми : ВВП. «Мрія-1» ЛТД, 1999. 222 с.
3. Іртищева І.О. Державне регулювання інституціональних змін в агропродовольчій сфері України: монографія. Миколаїв : Гельветика, 2014. 163 с.
4. Іртищева І.О., Сохнич А.Я. Інноваційний розвиток сільських територій: адаптація міжнародного досвіду в національних реаліях. Монографія. Миколаїв, 2012.
5. Кисіль М.І. Тенденції і напрямки активації аграрного інвестиційного процесу *Економіка АПК*, 2002. № 4. С. 66–71.

6. Константинов К.І. Сутність і значення іноземних інвестицій для аграрної економіки України. *Ресурсний потенціал АПК: удосконалення та підвищення ефективності використання* : Збірник наукових праць. НАН України. Інститут економіки. Київ, 2001. 132 с.

Палінчак М.М.

*доктор політичних наук, професор,
професор кафедри міжнародної політики,
декан факультету міжнародних економічних відносин,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
ORCID ID: 0000-0002-9990-5314*

Стебляк Д.М.

*викладач кафедри міжнародної політики,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
ORCID ID: 0000-0002-4476-7284*

Palinchak Mykola

*Doctor of Political Sciences, Professor,
Professor of the Department of International politics,
Uzhhorod National University
ORCID ID: 0000-0002-9990-5314*

Steblyak Diana

*Lecturer of the Department of International politics,
Uzhhorod National University
ORCID ID: 0000-0002-4476-7284*

ОСОБЛИВОСТІ СПІВРОБІТНИЦТВА МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ВИШЕГРАДСЬКОЮ ГРУПОЮ

FEATURES OF COOPERATION BETWEEN UKRAINE AND THE VISEGRAD GROUP

Вишеградська четвірка була створена з метою посилення співпраці країн Центральноєвропейського регіону в низці галузей, які становлять для них спільний інтерес у межах загальноєвропейської інтеграції. Країни-учасниці Чехія, Угорщина, Польща та Словаччина (табл. 1.). Створена 15 лютого 1991 р. під час зустрічі угорського прем'єр – міністра Йозефа Антала, президента Чехословаччини Вацлава Гавела і президента Польщі Леха

Валенси в м. Вишеград, яке стало символом одного з найбільш успішніших європейський проектів про співпрацю [1]. Основна мета Вишеградської четвірки, як зазначає Міністерство закордонних справ Словаччини «мета V4 – внести вклад до європейської архітектури безпеки, яка заснована на дієвій, функційно комплементарній і взаємно посилюючій співпраці, і на координації дій в межах існуючих європейських і євроатлантичних структур» [1].

Таблиця 1

Показники країн Вишеградської четвірки

Країна	Чехія	Угорщина	Польща	Словаччина
Населення, осіб	10 693 939 (2020)	9 769 526 (2020)	37 958 138 (2020)	5 457 873 (2020)
Реальний ВВП на душу населення за ПКС (дол.)	18 330 (2019)	23 260 (2019)	13 000 (2019)	15 860 (2029)

Джерело: складено авторами на основі [2; 3]

Основними документами, які визначають як відбуватиметься співробітництво Вишеградської групи та інших країн є:

- «Додаток до Змісту Вишеградської співпраці» (2002р.), яким визначається співробітництво В4 + 1;
- Декларація від 12 травня 2004 р. в якій визначаються відносини між країнами Вишеградської групи та іншими країнами, які намагаються здобути членство ЄС, в документі вказано, що країни В4 готові допомагати таким країнами, зокрема обмінюючись досвідом, співпрацювати та інше;
- «Керівні принципи щодо майбутніх сфер Вишеградського співробітництва» (від 12 травня 2004 р.), в якому розкрито напрямки розвитку співпраці між країнами Вишеградської групи та з іншими країнами [8, с. 53].

Вишеградська четвірка є одним з провідних об'єднань в Європі, яке має стійкі налагоджені відносини з Україною. Ініціатива щодо налагодження співробітництва між нашою країною та країнами Вишеградської групи у форматі «Вишеградська група (В-4) + Україна» належала українській стороні. У вересні 2000 р.

прем'єр-міністр України надіслав лист – звернення до глав урядів країн – учасниць Вишеградської четвірки, в якому була пропозиція «започаткувати регулярні консультації у форматі «В-4 + Україна» [3].

Співробітництво з Україною активно розпочалося після вступу країн Вишеградської групи до ЄС. Також визначним був грудень 1999 р. коли під час зустрічі в Герлахові, чотири президенти центральноєвропейських країн заявили про наміри підтримувати проєвропейські прагнення України [6, с. 146]. Одним з найбільш активних періодів співпраці між Вишеградською групою та Україною був період 2004–2006 рр., в той період Європейська Комісія запропонувала Україні розпочати «сусідські програми», що в результаті покращить співробітництво та з метою більш плідного прикордонного співробітництва України з ЄС. З представленого списку Україні була запропонована участь у трьох з них. А саме:

- Співробітництво України – Польщі – Білорусії;
- Співробітництво Угорщини – Словаччини – України;
- Співробітництво України з країнами Центральної та Східної Європи (CARDS).

Ці програми були дуже важливими, з огляду на те, що посилили транскордонне співробітництво, надали можливість самостійно визначати сумісні пріоритети для розвитку прикордонного співробітництва між країнами [7, с. 169].

Досвід країн Вишеградської четвірки може бути використаний Україною, особливо в контексті проєвропейської стратегії України, та в майбутньому вступі до ЄС. Країни Вишеградської групи активно підтримують Україну в цьому напрямку. Важливою також є співпраця України та Вишеградської групи в політичній, безпековій сфері, транскордонне співробітництво між регіонами країн.

Початок 2020 р. ознаменувався початком боротьби з пандемією Covid-19, яка поширювався світом в геометричній прогресії, не виключенням стали і країни Вишеградської четвірки. Представники Вишеградської групи презентували програму, яку називається «V4 East Solidarity Programme», вона створена під егідою Міжнародного Вишеградського фонду для країн «Східного

партнерства». В рамках цієї програми для України була виділена допомога для боротьби з пандемією Covid-19 [5].

Отже, наразі Вишеградська група є вагомим об'єднанням на європейському континенті, яке має стійкі зв'язки з багатьма країнами та Україною зокрема. Вишеградська група та Україна здійснюють співробітництво в багатьох сферах, розвивають транскордонне співробітництво, здійснюють співробітництво в форматі В4 + 1.

Список використаних джерел:

1. «Вишеградська група» відзначає 30-літній ювілей. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/vyshegradska-hrupa-30-rokiv/31104437.html> (дата звернення: 12.02.2021).
2. Євростат. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/demo_gind/default/table?lang=en (дата звернення: 12.02.2021).
3. Євростат. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_08_10/default/table?lang=en (дата звернення: 12.02.2021).
4. Консультації на рівні політичних директорів країн Вишеградської четвірки (В-4) та України. МЗС України. URL: <https://mfa.gov.ua/news/499-konsulytatsiji-na-rivni-politichnih-direktoriv-krajn-vishegradsykoji-chetvirki-v-4-ta-ukrajini> (дата звернення: 16.02.2021).
5. Вишеградська група є надійним партнером України у протидії російській агресії та COVID-19. URL: <https://mfa.gov.ua/news/vishegradska-grupa-ye-nadijnim-partnerom-ukrayini-u-protidiyi-rosijskij-agresiyi-ta-covid-19> (дата звернення: 16.02.2021).
6. Турчин Я. Особливості партнерства між Україною та Вишеградською групою у контексті сучасних геополітичних викликів. *Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку*. 2015. Випуск 27. С. 144–152.
7. Vladimír Macháček, Артьомов І.В. Регіональна політика країн Вишеградської четвірки: досвід для України. С. 167–176. URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/19914> (дата звернення: 16.02.2021).
8. Мудрієвська І. Становлення і розвиток співробітництва України з країнами Вишеградської групи (1991–2013 рр.) [Текст] : дис. ... канд. іст. наук : 07.00.02. с. 245. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Mudriievskaya_Iryna/Stanovlennia_i_rozvytok_spivrobitnytstva_Ukrainy_z_krainamy_Vyshegradskoi_hrupy_19912013_rr.pdf?PHPSESSID=6kq5rc49gpden8719l3dsp0jb5 (дата звернення: 16.02.2021).

Войнова Є.І.
*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри світового господарства
і міжнародних економічних відносин,
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова
ORCID ID: 0000-0002-6446-3077*

Voinova Yevgeniya
*PhD, Assistant Professor,
Assistant Professor of the Department of World Economy
and International Economic Relations,
Odessa I.I. Mechnikov National University
ORCID ID: 0000-0002-6446-3077*

**КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ
КРАЇН ВИШЕГРАДСЬКОЇ ГРУПИ
НА СВІТОВОМУ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ**

**COMPETITIVENESS
OF THE VISEGRAD GROUP COUNTRIES
IN THE GLOBAL FINANCIAL SERVICES MARKET**

В умовах розвитку коопераційних зв'язків Польщі, Словаччини, Угорщини та Чехії з Україною доцільно виявити їх фінансовий потенціал і приділити детальну увагу оцінці їх конкурентоспроможності на світовому ринку фінансових послуг. За основу дослідження візьмемо розроблену нами попередньо методику [1] і рейтингові позиції цих країн в 2016 році. Надалі проаналізуємо зміни, які з ними сталися за останні п'ять років.

Відповідно до рейтингу конкурентоспроможності на світовому ринку фінансових послуг лідером в 2016 році була Польща (12 місце) завдяки високим показникам меж ринку фінансових послуг, низьким бар'єрам ринку фінансових послуг, великій кількості фінансових посередників на ринку, і розвитку ринку фінансових послуг. Чехія (28 місце в рейтингу конкурентоспроможності) була відносно світового рівня сильною за низькими бар'єрами ринку фінансових послуг. Угорщина (32 місце) найліпше проявила себе за рейтингом отримання кредитів, межам

ринку фінансових послуг, за оцінкою монопольного становища фінансових посередників, за оцінкою конкуренції на ринку фінансових послуг, низьким бар'єрам ринку фінансових послуг, кількості фінансових посередників. Словаччина (45 місце) на фоні інших країн виділилась за оцінкою монопольного становища фінансових посередників.

Проаналізуємо які ж зміни показників відбулись в цих країнах в 2020 році.

Як стало очевидно, за п'ять років значна кількість показників перестала бути доступною в статистичних базах даних. Так зокрема перестали розраховувати індекс розвиненості фінансового ринку країн. Тому сконцентруємося на доступних даних.

Для всіх країн вишеградської четвірки характерне значне погіршення світових позицій в рейтингах отримання кредитів [2]. Так Польща і Угорщина з 19 місць перейшли на 37, Чехія з 28 місця і Словаччина з 42 місця перейшли на 48. Таке саме погіршення в 2020 році у порівнянні з 2016 роком стало і в рейтингу захисту міноритарних інвесторів. Польща з 49 місця перейшла на 51, Чехія – з 57 на 61, Угорщина – з 81 на 97. Лише Словаччина втримала своє 88 місце.

Щодо критерію меж ринку фінансових послуг, то тут відчувається незначне розширення внутрішнього ринку на фоні зменшення іноземної складової [3-5]. Зокрема в Чехії і Словаччині частка позик іноземним споживачам знизилась з 20,1% до 16,79% і з 6,4% до 6,33% відповідно. Для всіх країн Вишеградської четвірки характерне збільшення кількості банкоматів на 2-7 одиниць на 100 тис. дорослого населення. Так в Польщі цей показник сягнув 70,5 од., Словаччині 61,9 од., Угорщині – 60,8 од., Чехії – 58 од. В той же час майже у всіх країнах окрім Угорщини знизилась кількість банківських філій, так у Польщі з 33 до 28,9 одиниць на 100 тис. дорослого населення, Чехії – з 24 до 20,6 од., Словаччині – з 27 до 24,8 од., а в Угорщині збільшилась з 15 до 23,4 од. Значними темпами розширилось споживання ощадних послуг фінансових установ через зростання кількості осіб, що стали зберігати свої кошти. Так в Польщі фінансовим інститутам почало довіряти 32,6% населення на відміну від 20% в попередньому періоді, хоча лише 3,9% осіб довіряють ощадним інститутам.

В Чехії – 45,3% осіб почали довіряти фінансовим інститутам в 2020 році у порівнянні з 37% у 2016 році (5,7% ощадним інститутам). Найнижчий показник довіри притаманний Угорщині (23,6% в 2020 році), а найвищий – Словаччині (49,9% населення). В той же час позики бере в фінансових інститутах майже вдвічі менше осіб, хоча і їх частка збільшується: 23,4% осіб в Польщі в 2020 році, 14,9% – в Чехії, 7,3% – в Угорщині, 19,5% – в Словаччині.

Серед показників ємності фінансових послуг зміни були неоднозначні. Активи депозитних банків зросли в Польщі та Словаччині з 65,61% ВВП до 78,1% ВВП та з 64,23% ВВП до 68,5% ВВП відповідно, а зменшились в Чехії та Угорщині – відповідно з 68,81% ВВП до 61,3% ВВП та з 60,02% ВВП до 54,3% ВВП. В усіх країнах вишеградської четвірки знизились активи страхових компаній до рівня 7-9% ВВП на 1–3 пункти. Значне зростання простежується в активах взаємних фондів: в Польщі з 4,77% ВВП до 7,9% ВВП, Чехії – з 2,71% ВВП до 8,1% ВВП, Словаччині – з 4,19% до 7,8%, Угорщині – до 17,2% ВВП; та пенсійних фондів: в Польщі з 8,71% ВВП до 9,1% ВВП, Чехії – з 7,82% ВВП до 8,8% ВВП, Словаччині – з 10,52% до 11,8%, Угорщині – з 4,1% ВВП до 4,3% ВВП.

Щодо прибутковості власного капіталу фінансових посередників, то тут простежується значне зростання в рентабельності банківського капіталу проте неоднозначність щодо всього фінансового сектору. Так в Польщі рентабельність банківського капіталу зросла з 8,53% до 8,8%, в Чехії – з 4,5% до 15,2%, в Словаччині – з 6,58% до 10,5%, в Угорщині – з -6,61% до 17,6%. Щодо рентабельності фінансового сектору, то зменшення простежилось в Польщі з 9,2% до 7,86% та в Словаччині з 11,2% до 9,52%, а зростання – в Чехії – з 14,2% до 18,19% та в Угорщині – з 1,9% до 19,46%.

І останнім показником є показник фінансового здоров'я банківської галузі [6], де індекс у всіх країнах вишеградської четвірки значно зріс: в Польщі з 8,39 до 9, в Чехії – з 4,63 до 12,5, в Словаччині – з 14,84 до 17,5, в Угорщині – з 5,29 до 7.

Висновки. В цілому країни вишеградської четвірки знаходяться на високих світових рейтингових позиціях з конкурентоспро-

можності на ринку фінансових послуг. Зокрема Польща входить в першу двадцятку, Чехія знаходиться на 20-х місцях, Угорщина – 30-х місцях і Словаччина – на 40-х місцях. Зміна складових показників конкурентоспроможності ринку фінансових послуг за останні роки свідчить про посилення фінансової галузі в цих країнах, що позитивно відображається на економічних реформах в країнах.

Список використаних джерел:

1. Войнова Є.І. Методика оцінки конкурентоспроможності країн на світовому ринку фінансових послуг [електронний ресурс] / Є.І. Войнова // Економіка та суспільство. – 2016. – № 5 – Режим доступу: <http://www.economyandsociety.in.ua/journal-5/12-stati-5/340-vojnova-e-i>.
2. Doing Business 2020: Comparing business regulation in 190 economies // The World Bank. – 2019. – 149 p. – Access mode: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/32436/9781464814402.pdf>.
3. Financial Soundness Indicators [electronic resource] // IMF. – 2021. – Access mode: <https://data.imf.org/?sk=51B096FA-2CD2-40C2-8D09-0699CC1764DA&sId=1390030341854>.
4. World development indicators [electronic resource] – The World Bank, 2021. – Access mode: <http://data.worldbank.org/data-catalog/world-development-indicators>.
5. Global Financial Development Database [electronic resource] // The World Bank. – 2021. – Access mode: <http://www.worldbank.org/en/publication/gfdr/data/global-financial-development-database>.
6. Financial Access Survey [electronic resource] // IMF. – 2021. – Access mode: <http://data.imf.org/?sk=E5DCAB7E-A5CA-4892-A6EA-598B5463A34C>.

ДОПОВІДІ ДРУГОЇ СЕКЦІЇ

Коваленко М.П.

*доктор фізико-математичних наук, професор,
професор кафедри менеджменту,
Міжнародний гуманітарний університет
ORCID ID: 0000-0002-7126-026X*

Коваленко О.П.

*кандидат філософських наук, доцент,
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова*

Kovalenko Mikola

*Doctor of Physical and Mathematical Sciences, Professor,
Professor of the Department of Management,
International Humanitarian University
ORCID ID: 0000-0002-7126-026X*

Kovalenko Alexandr

*PhD in Philosophy, Associate Professor,
Odessa I.I. Mechnikov National University*

ВИШЕГРАДСЬКА ГРУПА ТА УКРАЇНА: ПОРІВНЯННЯ ЗА ФАКТОРАМИ ЕКОНОМІЧНОЇ СКЛАДНОСТІ ТА КУЛЬТУРНИХ ВИМІРІВ

VISEGRAD GROUP AND UKRAINE: COMPARING FACTORS OF ECONOMIC COMPLEXITY AND CULTURE DIMENSIONS

Вишеградська група, в яку в даний час входять Угорщина, Польща, Словаччина та Чехія («Вишеградська четвірка», V4), заснована в 1991 році в результаті зустрічі президентів і прем'єр-міністрів держав колишнього соціалістичного табору Леха Валенси (Польща), Вацлава Гавела (Чехословаччина) і Йозефа Антала (Угорщина) в угорському місті Вишеграді, де була підписана спільна декларація про прагнення до інтеграції в європейську зону. Після «оксамитової» революції 1993 року і подальшого утворення незалежних Чехії та Словаччини регіональне об'єднання набуло свого нинішнього вигляду.

«Четвірка» з самого початку заявила про відсутність у неї цілі зі створення альтернативи загальноєвропейській інтеграції або конкуренції з нею [1]. Головною метою держав-членів V4 стало зближення з європейськими та світовими міжурядовими структурами, до найважливіших з яких вони відносили Європейський союз і НАТО. Увійшовши до складу ЄС в 2004 році, група зуміла налагодити співпрацю в багатьох сферах, включаючи питання безпеки, переорієнтації економіки на ринковий шлях і розвитку культурних зв'язків. Після 2004 р. на рівні урядів держав була підписана нова декларація про співпрацю після вступу в ЄС. Групою була обрана модель поведінки, спрямованої на максимальну підтримку інтеграційних процесів і одночасно на охорону національних культур та ідентичностей. Хоча країни-учасниці не завжди були одностайні за деякими стратегічними напрямками розвитку, загальноєвропейські проблеми, що виникали за минулий період, продемонстрували здатність Вишеградської групи до відстоювання загальних позицій.

Для України співпраця з країнами V4 може сприяти економічному розвитку, зокрема, стимулювати розвиток високотехнологічних виробництв реального сектору економіки та залучення іноземних інвесторів. Цьому сприяють природні, географічні та політичні фактори. Україна має спільні кордони з трьома країнами V4 – Польщею, Словаччиною та Угорщиною. При відсутності спільних кордонів з Чехією, Україна має тисячолітню спадщину династичних, господарських та культурних зв'язків, які мають значний розвиток в наш час [2].

За період членства держав V4 в ЄС їх економічні позиції покращилися: сукупний ВВП збільшився більш ніж удвічі, впритул наблизившись до позначки 1 трлн євро. У певні роки країни V4 мали навіть більш швидкі темпи приросту ВВП в порівнянні з загальноєвропейськими показниками (табл. 1).

Основу успішного розвитку економіки Вишеградського об'єднання становить зовнішня торгівля, роль якої за минулий період безперервно зростала у всіх країнах «четвірки». Найбільший внесок у ВВП від експорту товарів і послуг було досягнуто в Словаччині (понад 90%), далі йдуть Угорщина, Чехія і Польща [3]. В рамках такої позитивної динаміки зовнішньоторговельного

сектора економіки спостерігалось випереджаюче зростання експорту: в порівнянні з 2004 р до 2019 року він збільшився в 3.3 рази, а імпорт – в 2.9 рази.

Таблиця 1

**Динаміка основних економічних показників
Вишеградської групи, 2004–2019 рр. [1, с. 88]**

	2004		2012		2019	
	Абс. зн.	Частка в ЄС, %	Абс. зн.	Частка в ЄС, %	Абс. зн.	Частка в ЄС, %
Чисельність населення, млн чол.	63.9	13.9	64.4	12.8	64.3	12.5
ВВП в поточних цінах, млрд євро	420.7	3.8	724.0	5.4	987.2	6.0
Імпорт, млрд євро	201.0	6.7	399.3	8.8	580.8	10.5
Експорт, млрд євро	182.8	6.1	409.9	9.1	603.7	10.8
Накопичені ПП, млрд євро	178.1	5.7	381.4	6.3	482.2*	5.3*

** Дані за 2018 р.*

В результаті Вишеградська група перетворилася з імпортера на експортера і стала важливим учасником зовнішньої торгівлі ЄС (понад 10% експорту і 10% імпорту), і це при тому, що частка населення V4 в ЄС становила в 2019 році 12,4%.

У таблиці 2 порівнюються показники країн V4 і України по ВВП на душу населення по ПКС (дол. США) та ВВП по ПКС (млрд. дол. США).

Звертає на себе увагу сильне відставання України за показником ВВП на душу населення, за яким традиційно оцінюється економічний розвиток держави. За цим показником вона входить у другу сотню країн світу і має найменші показники в Європі. У той же час, як було зазначено, основу успішного розвитку економіки Вишеградського об'єднання становить експорт товарів і послуг. Тому пояснення настільки сильного відставання України можна пов'язувати в тому числі з фактором зовнішньої торгівлі.

Таблиця 2

Показники країн V4 і України по ВВП за 2019 рік

	Угорщина	Польща	Словаччина	Чехія	Україна
Населення, осіб	9 769 949	37 970 874	5 454 073	10 669 709	10 669 709
ВВП на душу населення за ПКС (дол. США)	16 476	15 595	19 329	23 102	3 659
ВВП за ПКС (млрд. дол. США)	161,0	592,2	105,4	246,5	153,8

Джерело: складено за даними [4]

Як показує аналіз, існує істотна кореляція між рівнем ВВП на душу населення, з одного боку, і складністю і диверсифікацією експортних продуктів держави – з іншого. Комплексна дія обох останніх чинників характеризується показником економічної складності продукції, що експортується, запропонованим Хаусманном [5]. Теорія виходить з того, що на світовому ринку найбільш затребуваними є представлені в достатньому розмаїтті «складні» продукти – машини та устаткування, продукція хімії та фармацевтики, метали, в той час як найменш складні – сировина, деревина, текстиль і сільськогосподарська продукція – зазвичай є в достатній кількості, в той час як вони є найменш конкурентоспроможними і приносять мінімальну додаткову вартість [6].

У таблиці 3 наведені результати розрахунку ранжирування для країн V4 та України серед 133 країн світу за індексом економічної складності (Economic Complexity Index, ECI) [7].

І за цим показником спостерігається сильне відставання України від держав V4. Якщо у всіх країнах «четвірки» з 2005 по 2018 роки в кінцевому рахунку індекс економічної складності зріс, то в Україні він впав на 18,9%. В середньому, по країнах V4 індекс ECI у 2018 році становив 13,5, що в 3,7 разів більше, ніж в Україні (44).

Таблиця 3

Ранг ЕСІ для країн V4 та України [7]

Роки Країна	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Угорщина	16	15	12	14	11	10	10	9	9	9	10	9	9	9
Польща	25	23	21	21	21	23	21	24	23	22	22	23	21	23
Чехія	11	9	8	9	8	7	7	6	6	6	7	6	6	7
Словаччина	21	17	16	16	16	15	15	16	15	14	14	16	14	15
Україна	37	38	41	44	44	45	44	42	43	43	46	50	45	44

Одну з глибинних причин цього можна шукати в особливостях країн, що відображаються в культурних вимірах. У найбільш обґрунтованій на сьогодні методології Г. Хофстеде [8] автор виходить із уявлення про те, що існує певний колективний компонент в поведінці людей, який він називає ментальною програмою. У неї входять цінності та установки, які превалюють та істотно впливають на прийняття рішень, методи управління, особисті зусилля, що вкладаються в працю, і на ефективність взаємодії людей в їх спільній діяльності. У будь-якій культурі глибинна структура переконань є тією «невидимою рукою», яка регулює економічну (як і будь-яку іншу) активність. Культурні переваги, або цінності, є основою національної ідентичності та джерелом сильних сторін економіки (але також її слабкостей).

В теорії Хофстеде виділяються 6 культурних вимірів, які у сукупності визначають особливості тієї або іншої країни: дистанція влади (Power Distance, PD), уникнення невизначеності (Uncertainty Avoidance, UA), індивідуалізм (Individualism, IND), маскулінність (Masculinity, MAS), довгострокова орієнтація (Long Term Orientation, LTO), гедонізм (Indulgence, IN).

У таблиці 4 наведені дані за кількісними показниками вимірювань культури для країн V4 та України [9].

За більшістю показників Україна сильно відрізняється від країн V4:

– за показником «Дистанція влади» тільки Словаччина знаходиться вище за Україну по застосуванню авторитарних

методів управління, інші країни набагато демократичні за цим показником;

– Україна є набагато більш колективістичною країною у порівнянні з країнами «четвірки»;

– Україна поступається в кілька разів всім країнам V4 за індексом маскулинності;

– в Україні набагато більше показник неприйняття невизначеності (крім Польщі, з якою показники досить близькі);

– в Україні найвищий показник з довгострокової орієнтації;

– в Україні найнижче значення показника «Indulgence».

Таблиця 4

Показники країн V4 та України за вимірами культури [9]

	Словаччина	Чехія	Угорщина	Польща	Україна
PD	100	57	46	68	92
IDV	52	58	80	60	25
MAS	100	57	88	64	27
UA	51	74	82	93	95
LTO	77	70	58	38	86
IN	28	29	31	29	14

Всі ці відмінності істотно позначаються на економічному розвитку [10]. Якщо Україна хоче тісніше співпрацювати з країнами V4 і увійти до складу угруповання, з усіма цими відмінностями треба буде рахуватися, і перш за все – при виконанні спільних проектів, включаючи фазу переговорів.

Список використаних джерел:

1. About the Visegrad Group. URL: <http://www.visegradgroup.eu/about/> (дата звернення: 10.02.2021).

2. Sokolowicz M., Lishchynskyy I. Are Poland and Ukraine Gravity Centres for Each Other? Study on the Labour Migration Patterns. *Comparative Economic Research*. 2018. Vol. 21. No 1. P. 45–65. DOI: <https://doi.org/10.2478/cer-2018-0003>.

3. Четверикова А.С. Страны Вышеградской группы в ЕС: экономические результаты. *Мировая экономика и международные отношения*. 2020. Т. 64. № 2. С. 63–70.

4. Мировой атлас данных. URL: <https://knoema.ru/atlas> (дата звернення: 10.02.2021).
5. Hausmann R. The atlas of economic complexity: Mapping paths to prosperity / Ricardo Hausmann, César A Hidalgo, Sebastián Bustos, Michele Coscia, Alexander Simoes, Muhammed A Yildirim. Mit Press. 2014. 59 p.
6. Felipe J. Tracking the Middle-Income Trap: What is It, Who is in It, and Why? – *ADB Economics Working Paper*. Series Asian Development Bank. 2012. Part 2. No. 307.
7. Country & Product Complexity Rankings. URL: <https://atlas.cid.harvard.edu/rankings> (дата звернення: 10.02.2021)
8. Hofstede G., Hofstede G.J., Minkov M. Cultures and Organizations. Intercultural Cooperation and Its Importance for Survival. New York, Chicago : McGraw Hill. 2019. 561 p.
9. Hofstede Insights. Country comparison. URL: <https://www.hofstede-insights.com/country-comparison/> (дата звернення: 10.02.2021)
10. Коваленко М.П., Коваленко І.М. Чи можна в Україні успішно повторити китайські реформи? (Ч. 2). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент*. 2020. Випуск 45. С. 4–10. DOI: <https://doi.org/10.32841/2413-2675/2020-45-1>.

Головченко О.М.
*доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри економіки і міжнародних економічних відносин,
Міжнародний гуманітарний університет
ORCIDID: 0000-0002-4404-5214*

Головченко М.Ф.
*кандидат юридичних наук,
головний спеціаліст організаційного відділу
Управління «Одеська міжрегіональна
ресурсно-комунікаційна платформа»
Координаційного центру з надання правової допомоги (м. Одеса)
ORCIDID: 0000-0002-0403-0915*

Golovchenko Olena
*Doctor of Economic Sciences, Professor,
Head of the Department of Economics
and International Economic Relations,
International Humanitarian University
ORCIDID: 0000-0002-4404-5214*

Golovchenko Mykola
*Odessa Interregional Resource
and Communication Platform Department
Coordination Center for Legal Aid
ORCIDID: 0000-0002-0403-0915*

**БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ
ТА КРАЇНАХ ВИШЕГРАДСЬКОЇ ГРУПИ:
СУЧАСНИЙ СТАН, ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ
ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ**

**UNEMPLOYMENT IN UKRAINE
AND THE COUNTRIES OF VISEGRAD GROUP:
CURRENT STATE, COMPARATIVE ANALYSIS
AND WAYS OF OVERCOMING**

Безробіття сьогодні є однією з основних проблем, яка гальмує економічний розвиток будь-якої країни. Рівень безробіття впливає на економічне зростання, соціальну напруженість в суспільстві і рівень життя громадян. Ситуація з безробіттям посилюється пандемією коронавірусу і карантинном, які викликали небачену за останнє сторіччя економічну кризу не тільки в Україні але й в усьому світі. Порівняльний аналіз безробіття, яке викликане

пандемією коронавірусу в Україні та в країнах Вишеградської четвірки дозволить оцінити ситуацію більш широко і виробити рекомендації, які дозволять мінімізувати важкі наслідки цього соціально-економічного явища. Вишеградська група є об'єднанням чотирьох центральноєвропейських держав: Польщі, Чехії, Словаччини та Угорщини. З географічної і стратегічної точки зору розташування країн Вишеградської четвірки має важливе значення для України. Польща, Угорщина, Чехія і Словаччина історично є сусідніми з Україною країнами. Вишеградська четвірка має позитивний досвід інтеграції в європейське співтовариство, в налагодженні політичного і економічного співробітництва між собою, а також у вирішенні спірних питань. Поліпшення відносин української держави з вищевказаними країнами є важливим напрямом зовнішньої політики.

Безробіття вважається, з одного боку, важливим стимулятором працюючого населення, а з іншого – великим суспільним злом. Усі економічно розвинуті країни прикладають багато зусиль для подолання безробіття, але жодній з них ще не вдалося ліквідувати його повністю.

У таблиці 1 наведено динаміку показника рівня безробіття в Україні в 2020 р. [2]

Таблиця 1

Динаміка показника рівня безробіття в Україні в 2020 р. [2]

2020	Всього населення	Економічно активне населення	Зайняте населення	Безробітне населення	Рівень безробіття	Зареєстрованих безробітних
I кв.	41830,6	17329,9	15781,3	1548,6	8,9%	349,4
II кв.	41762,1	16992,1	15362,0	1630,1	9,6%	517,7
III кв.	41703,3	16949,8	15306,8	1643,0	9,7%	433,4

У порівнянні з показником 2019 р. (8,8%) рівень безробіття в 2020 році збільшився на 1,1% [2]. Міжнародна організація праці представила невтішні дані: пандемія коронавірусу може спричинити гірші наслідки для світового ринку праці, ніж фінансова криза 2008–2009 років. За прогнозами карантинні

обмеження призведуть до скорочення 25 мільйонів робочих місць у світі. Водночас як у період фінансової кризи 2008–2009 років безробітних у світі побільшало на 22 мільйони осіб [3]. Розглянемо ситуацію з безробіттям в країнах Вишеградської четвірки та заходи, до яких вдаються уряди цих країн щодо подолання безробіття (таблиця 2) [5].

Аналіз стану безробіття в країнах Вишеградської четвірки дозволяє зробити наступні висновки. Рівень безробіття в Угорщині впав до 4,2% в грудні 2020 року. Причому, максимальний рівень сягав 11,8%, а мінімальний – 3,3% [1]. У Польщі в умовах пандемії безробіття зросло, але не настільки як прогнозували. Безробіття збільшилася з 5,4% в березні 2020 року до 6,1% в червні. З тих пір і до листопада цей показник залишається незмінним.

Таблиця 2

Рівень безробіття в Україні та країнах Вишеградської четвірки

Країна	Рівень безробіття (останній показник)	Рівень безробіття (попередній показник)	Рік, місяць
Україна	9,7	8,9	2020-09
Словаччина	7.6	7.4	2020-12
Польща	6.2	6.1	2020-12
Чехія	4.3	4	2021-01
Угорщина	4.2	4.4	2020-12

Джерело: [5]

Згідно з даними Польського економічного інституту, під кінець березня 2021 року безробіття в країні складе 6,5–7%, а на рівень 5,3% воно повернеться лише в кінці 2022 року. Більш негативні прогнози наводять аналітики конфедерації роботодавців LEWIATAN. Вони запевняють, що протягом 2021 роки ступінь безробіття в Польщі зросте до 7,3–7,5%. Причинами цього є непередбачуваність перебігу пандемії, несподівані обмеження роботи бізнесу з боку влади, невисокий рівень інвестицій, менше бюджетної допомоги держави через вичерпання ресурсів. Дані свідчать про те, що кожна наступна хвиля пандемії має менший вплив на ринок праці. Хоча динаміка відкриття нових робочих місць таки зменшується [1].

У Чехії безробіття збільшиться на 1,3 п.п. і складе 4,0% зі збереженням тенденції зростання. У 2021 році воно досягне 4,3%, але все одно залишиться на значно нижчому рівні, ніж в більшості європейських країн [4].

У Словаччині чисельність зайнятих за підсумками поточного року скоротиться на 75–130 тис. чоловік [4]. У разі їх перетікання в категорію безробітних, показник безробіття злетить до рівня п'ятирічної давності і може перевищити 10% економічно активного населення. Це зведе нанівець прикладені урядом в останні роки зусилля по нормалізації словацького ринку праці. Уряди країн намагаються регулювати ситуацію і мінімізувати економічні втрати. Однак наслідки заходів, які вони є важко прораховується, оскільки держави не мали подібного досвіду в минулому.

У Чехії уряд приділив основну увагу підтримці підприємців та забезпечення зайнятості. Підприємцям було виділено 59 млн. євро у вигляді безвідсоткових кредитів, однак ця сума була вичерпана в перші ж дні. Також вони були звільнені від сплати частини внесків, включаючи внески на соціальне страхування терміном на 6 місяців і обов'язкове медичне страхування. Були скасовані штрафи за недотримання термінів по сплаті податків, стало можливим відстрочити орендні платежі. В даний час розглядаються і інші заходи щодо полегшення діяльності компаній, що включають, наприклад, ряд податкових пільг для фізичних і юридичних осіб. Для Чеського національного банку була знята частина обмежень на проведення операцій на відкритому ринку. З метою збереження зайнятості держава виділила 3,7 млрд. євро прямої підтримки і 33,1 млрд. євро в формі гарантій. Також була прийнята спеціальна програма по компенсації роботодавцям витрат на заробітну плату працівників при дотриманні певних умов. Для самозайнятих і окремо для самозайнятих з дітьми були засновані спеціальні виплати. Дії словацького уряду, також спрямовані на підтримку ринку праці та економіки в цілому і включають схожі заходи [4].

Аналіз заходів, які вживають уряди країн Вишеградської групи, дозволяє виділити стратегії, що впливають на зниження рівня безробіття незалежно від її типу. Тут слід виділити три основні напрями діяльності, а також визначити відповідальних за розвиток

кожного напрямку і функції, які в рамках цього напрямку будуть виконуватися.

Перший напрямок – це надання доступу до наявної інформації про можливості працевлаштування та систематизація даної інформації; другий напрямок – формування необхідних навичок у претендентів на робочі місця; і третій – створення нових робочих місць. Зрозуміло, що деякі дії в рамках виділених напрямків може взяти на себе держава, деякі – та ж держава повинна делегувати певним структурам, природно, залишаючи за собою право контролю за діями цих структур, а деякі дії під силу тільки приватному бізнесу.

Наприклад, дії, які може взяти на себе держава, за допомогою тієї ж державної служби зайнятості як централізованої системи державних установ, діяльність якої спрямовується та координується Міністерством соціальної політики України, це: створення умов для зростання самозайнятості; реалізація програм підтримки працевлаштування молоді; збільшення кількості спеціальних центрів зайнятості, де кожен матиме змогу пройти курси перенавчання або підвищення кваліфікації; забезпечення доступу до бази даних вакансій, своєчасне оновлення бази даних та підвищення якості вакансій; збільшення можливостей для самостійного пошуку вакансій для осіб працездатного віку; посилення взаємодії та координації роботи державних та приватних служб зайнятості; організація стажування незайнятих на підприємстві; бронювання робочих місць на діючих підприємствах; надання субсидій випускникам курсів перекваліфікації.

Знову таки в рамках компетенції держави доручити науковим установам НАН України наукові дослідження за наступними напрямками: моніторинг ринку праці з метою дослідження відповідності фахівців, яких випускають заклади вищої освіти потребам ринку праці; дослідження ступеня сформованості ключових компетенцій у фахівців, які вони набувають в процесі навчання в закладах вищої освіти; розвиток прогресивних технологій, що можуть забезпечити підвищення якості праці.

Зкладам вищої та професійної освіти в рамках підготовки майбутніх фахівців зробити акцент на: приведення у відповідність ключових компетенцій майбутніх фахівців потребам ринку праці;

здійснення підготовки фахівців за тими спеціальностями, які користуються попитом в Україні; розвиток професійної технічної освіти. Підприємницькі структури за підтримки держави можуть збільшити кількість робочих місць по регіонах України. Усі запропоновані заходи повинні бути об'єднані в рамках комплексної державної програми по боротьбі з безробіттям на основі продуманої концепції, яка буде спиратися на всебічне дослідження даної проблеми. Тільки в цьому випадку на державному рівні може бути створена ефективна система боротьби з безробіттям, яка буде підкріплена відповідною правовою базою дозволить врегулювати проблему безробіття і мінімізувати його негативні наслідки для економіки країни.

Список використаних джерел:

1. Международная безопасность и евроинтеграция. Европейская правда. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/rus/news/2020/05/20/7110153/> (дата звернення 12.02.2021).
2. Рівень безробіття в Україні. Мінфін. Індекси URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/unemploy/> (дата звернення 11.02.2021).
3. Філіпчук Л., Ломоносова Н. Коронавірус і дистанційна робота: що зробила держава. Аналітичний центр SEDOS.25 вересня 2020 р. URL: <https://www.cedos.org.ua/uk/articles/koronavirus-i-dystantsiina-robota-shcho-zrobyla-derzhava> (дата звернення 10.02.2021).
4. Экономике Чехии и Словакии в условиях коронавируса URL: <https://www.imemo.ru/publications/relevant-comments/text/ekonomiki-chehii-i-slovakii-v-usloviyah-koronavirusa> (дата звернення 11.02.2021).
5. Trading economics. Уровень безработицы: список стран URL: <https://ru.tradingeconomics.com/country-list/unemployment-rate?co> (дата звернення 11.02.2021).

Бахчиванжи Л.А.
*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри маркетингу, підприємництва і торгівлі,
Одеська національна академія харчових технологій
ORCID ID: 0000-0001-8381-9684*

Bakhchyvanzhy Liudmila
*PhD, Associate Professor
Department of Marketing, Entrepreneurship and Trade,
Odessa National Academy of Food Technology
ORCID ID: 0000-0001-8381-9684*

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СПІВРОБІТНИЦТВА В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ КРАЇН ВИШЕГРАДСЬКОЇ ЧЕТВІРКИ

STATUS AND PROSPECTS OF THE VISEGRAD FOUR COUNTRIES AGRICULTURAL SECTOR COOPERATION DEVELOPMENT

Співробітництво України та країн Вишеградської четвірки (V4) має потужний потенціал в більшості сфер економіки, що обумовлено тісними історичними зв'язками, спільними зовнішньополітичними цілями та добросусідськими відносинами, основа яких була закладена за часів Ради економічного співробітництва. Продовження цієї співпраці підтверджується успішною реалізацією угод з окремими країнами четвірки та багатосторонніми домовленостями, зустрічами на рівні уряду та регіонів і формує платформу для подальшого розвитку відносин. Серед пріоритетних напрямів співпраці виділяється «фінансування розвитку сільськогосподарських територій та прискорення структурної перебудови сільського господарства» [1, с. 35–36].

Досвід країн V4 та їх співпраці в галузі сільського господарства могли би стати в нагоді для формування ефективної аграрної політики України. Саме від сільського господарства країн четвірки очікувався найбільший економічний ефект інтеграції під час вступу до Європейського союзу. Роль сільського господарства країн четвірки в їх економіці була більш помітною, ніж в країнах Євросоюзу [2], про що свідчать показники частки сільського

господарства та зайнятих у сільському господарстві країн четвірки та ЄС (табл. 1).

Таблиця 1

**Частка сільського господарства в економіці
країн Вишеградської четвірки та ЄС до інтеграції (2004 р.)**

Країни	Частка сільського господарства у ВВП, %	Частка зайнятих у сільському господарстві, %
V4	3,8	12,5
ЄС	2,0	3,8

Джерело: сформовано за даними джерела [2]

Економічна інтеграція з Європейським Союзом обумовила значні позитивні зрушення сільського господарства країн четвірки, що знайшло прояв у зростанні обсягів виробництва, цін та доходів, модернізації інфраструктури сільського господарства, експортного потенціалу галузі та, як наслідок, конкурентоспроможності галузі на внутрішньому й зовнішньому ринках.

Як і за часів соціалістичного устрою, найбільші за розміром сільськогосподарські підприємства сьогодні характерні для Чехії та Словаччини (відповідно 133 та 80,7 га угідь на 1 господарство в середньому), в Угорщині та Польщі переважають дрібні підприємства середньою площею до 10 га, що подібне середнім розмірам підприємств аграрного сектора ЄС – 16 га в середньому на господарство. За період інтеграції країн V4 в ЄС пом'якшилися умови щодо експортної діяльності, а усунення бар'єрів на внутрішньому ринку ЄС обумовило на даний час, за даними Євростату, зростання експорту сільськогосподарської продукції країн Вишеградської четвірки до країн ЄС більше ніж у 4 рази [3; 4]. У структурі експорту країн V4 на ринку ЄС переважають м'ясо та м'ясопродукти (12%) тютюн та зернові (по 9% відповідно) молочні продукти та яйця (8%), зернові продукти та продукти з борошна (7%). За цими видами продукції країни V4 мають конкурентні переваги на ринку ЄС, який виступає основним місцем призначення експорту сільськогосподарської продукції країн Вишеградської четвірки, заданими Easy Comext [4].

В основі ключових факторів зростання конкурентоспроможності сільського господарства країн V4 лежать спільна аграрна

політика та субсидії, що є важливою складовою доходів фермерів країн, а підтримка конкурентних переваг аграрних підприємств відбувається за допомогою прямих виплат та різноманітних програм розвитку.

Кожна з країн V4 на період 2014–2020 рр. мала програму розвитку сільськогосподарських територій, яка визначала ключові цілі та напрями розподілу виплат. Мають місце субсидії на реструктуризацію та консолідацію господарств.

Досвід країн Вишеградської четвірки показує, що українським аграрним підприємствам для повноцінної конкуренції на європейському ринку слід пропонувати товари належної якості та ступеня обробки – в іншому випадку замість внутрігалузевої торгівлі виникають односторонні потоки експорту сировинних товарів з малою доданою вартістю з України та імпорту готових харчових продуктів з ЄС [5]. З метою формування та підвищення конкурентоспроможності сільського господарства України сьогодні вкрай необхідні інвестиції у модернізацію виробництва з метою підвищення якості, безпечності продукції та ефективності її виробництва.

Вирішенню цих проблем в Україні покликане сприяти співробітництво з країнами Вишеградської групи у сфері сільського господарства. Так, під патронатом Міністерства сільського господарства Чеської Республіки опрацьовуються питання щодо проведення у 2021 році бізнес-форумів та ділових місій за участі українських і чеських компаній, що зацікавлені в експорті сільськогосподарської та продукції та продовольчих товарів. Має місце взаємна зацікавленість та перспективність двостороннього співробітництва у агропромисловій сфері, існування значного потенціалу для збільшення обсягів торгівлі сільськогосподарською продукцією та продовольчими товарами між Україною та Чехією, яка продовжила стабільно зростати навіть в умовах триваючих обмежень пандемії COVID-19.

У 2017 році, за даними Урядового порталу, відбулися зустрічі з відродження співпраці в галузі сільського господарства України з Угорщиною. Важливими сферами співпраці України з Угорщиною є виноробство, органічне сільське господарство та ветеринарія.

Значний потенціал має місце й щодо співпраці України та Польщі з огляду на такі чинники, як географічна близькість двох країн, необхідність обміну сільськогосподарською продукцією. Україна займає важливе місце серед імпортерів продовольчих товарів з Польщі. За даними Forum eonomiczne, «Польща в основному експортує на український ринок корми для тварин, шоколад, какао-продукти, молочні та інші харчові продукти, імпортує з України переважно соєву олію та вичавки насіння олійних культур, що використовуються в кондитерській промисловості, для виробництва гірчиці, кормів для тварин, екологічно чистого паливного матеріалу». За даними урядового порталу, «Польща є одним із ключових торговельних партнерів України та стабільно входить у топ-3 країн, куди експортується українська аграрна продукція». У 2020 році товарообіг агропродовольчої продукції між Україною та Польщею склав – 1489,9 млн. дол. США, що на 18 % більше, ніж у 2019 році. Експорт досяг 759,1 млн. дол. США, що на 8% більше за відповідний період минулого року [6].

Проблеми, які мають місце в сільському господарстві України, притаманні й для країн Вишеградської групи. Це проблеми низької продуктивності виробництва, сировинний характер експорту та незначна частка доданої вартості, слабка технологічна забезпеченість, переважання малих за площею фермерських господарств, як у Польщі та Угорщині. Досвід ЄС у підтримці аграрних товаровиробників цілком може бути реалізованим в Україні в контексті підтримки формування інвестиційної привабливості підприємств, інвестування в їх модернізацію, формування сільської інфраструктури, стимулювання екологічних заходів та органічного землеробства. Розвитку та економічному зростанню сільського господарства України та країн Вишеградської групи буде сприяти й спільне виробництво на кластерній основі, що дозволить налагодити надійні ланцюги просування товарів та сформувавши інноваційну політику розподілу. Нові можливості для співпраці відкриває «зелений курс» сільського господарства європейських країн, що підтримує й Україна, яка є одним із лідерів екологічного та органічного виробництва, що характеризується значними темпами зростання виробництва та попиту споживачів.

Список використаних джерел:

1. Кіш Є. Регіональна політика Європейського Союзу / Є. Кіш // Регіональна політика в країнах Європи. Уроки для України: [Проект Київського центру Ін-ту Схід-Захід]. С. Максименко, Є. Кіш, М. Лендъел, І. Студенніков; за ред. С. Максименка. – Київ: Логос, 2000. – С. 35–36.
2. CAP Performances of the Visegrad Countries After Ancension to European Union – Think Visegrad [Electronic resource]. URL: <https://think.visegradfund.org/fellowship/attachment/ivf-paper-trendov-final>.
3. Database – Eurostat. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>.
4. Easy Comext. URL: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/newxtweb>.
5. Артёмов І.В., Діус Н.О. Євро регіональне співробітництво України: проблеми і перспективи: навч.-метод. посібник. – Ужгород: ПП «Шарк», 2014. – 368 с.
6. Ревера М. Розвиток польсько-українського співробітництва в сільському господарстві, August 3, 2020 in польсько-українська платформа обміну думками by biuro prasowe. URL: <https://www.forumekonomiczne.pl/104241/?lang=ukr>.
7. У Мінекономіки відбулося Шосте засідання українсько-польської робочої групи з питань сільського господарства. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/u-minekonomiki-vidbulosya-shoste-zasidannya-ukrayinsko-polskoyi-robochoyi-grupi-z-pitan-silskogo-gospodarstva>.

Рассаdнікова С.І.
*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки
і міжнародних економічних відносин,
Міжнародний гуманітарний університет
ORCID ID: 0000-0001-8215-3649*

Rassadnykova Svitlana
*PhD in Economics (Candidate of Economic Science),
Associate Professor of Department of Economics
and International Economic Relations,
International Humanitarian University,
Senior Research Fellow
ORCID ID: 0000-0001-8215-3649*

**ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ
ТА ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ
В КРАЇНАХ ВИШЕГРАДСЬКОЇ ЧЕТВІРКИ
В УМОВАХ НЕСТІЙКОСТІ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ**

**TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF INVESTMENT
PROCESSES AND FOREIGN DIRECT INVESTMENT
IN THE VISEGRAD FOUR COUNTRIES
IN THE INSTABILITY OF THE WORLD ECONOMY**

Для рішення ключових проблем, формування базису стійкого довгострокового розвитку національної економіки необхідним є активізація інвестиційної діяльності, вкладення та залучення значних обсягів інвестицій, їх ефективне використання, впровадження нових технологій та інновацій, кращих інвестиційних практик, дієва інвестиційна політика.

Серед країн Європейського союзу особливо виділяється група країн Вишеградської четвірки (V4) у складі Польщі, Словаччини, Угорщини, Чехії успішним досвідом трансформації економіки на основі формування сприятливого інвестиційного клімату, залучення іноземного капіталу, використання інвестиційних переваг. Функціонування і розвиток національної економіки неможливо без інноваційно-інвестиційної діяльності, яка в умовах глобалізації знаходиться під впливом сучасних процесів інформатизації, інтелектуалізації, інтенсивного оновлення знань та ідей.

Незадовільний стан інвестиційної діяльності в Україні, непривабливий інвестиційний клімат потребують значного удосконалення інвестиційної політики, використання «кращих практик» – досвіду країн таких як Вишеградської четвірки (V4), що успішно розвивали та трансформували національні економіки та посідають сьогодні гідні місця у міжнародному поділі праці [1].

Місце країн Вишеградської четвірки (V4) в світовій економіці та рівень їх розвитку в економічній, соціальній та екологічній сферах відображають міжнародні рейтинги: рейтинг економіки за показником валового національного доходу на душу населення, рейтинг країн світу за індексом людського розвитку, індекс глобальної конкурентоспроможності, рейтинг країн світу за індексом екологічної ефективності, таблиця 1.

Глобальний рейтинг економік за показником валового національного доходу на душу населення (ВНД). Розраховується за методикою Світового банку (The World Bank) [2]. Індекс ВНД на душу населення є одним з базових у міжнародній статистиці. Цей показник часто розуміється як індекс рівня життя або добробуту в державі. Джерело інформації виступає база даних Світового банку «Показники світового розвитку» (World Development Indicators), заснована на даних національних статистичних інститутів і міжнародних організацій.

Індекс глобальної конкурентоспроможності (Global Competitiveness Index) – глобальне дослідження і супроводжуючий його рейтинг країн світу за показником економічної конкурентоспроможності за версією Всесвітнього економічного форуму (World Economic Forum). Всесвітній економічний форум визначає національну конкурентоспроможність як здатність країни і її інститутів забезпечувати стабільні темпи економічного зростання, які були б стійкі в середньостроковій перспективі [3]. Країни з високими показниками національної конкурентоспроможності, як правило, забезпечують більш високий рівень добробуту своїх громадян. Передбачається, що індекс повинен використовуватися державами, які прагнуть до ліквідації перешкод на шляху економічного розвитку і конкурентоспроможності, як інструмент розробки стратегій по досягненню стійкого економічного прогресу.

Індекс людського розвитку (ІЛР) / Human Development Index (HDI) – це комбінований показник, що характеризує розвиток людини в країнах і регіонах світу. Індекс щорічно розраховується експертами Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй (ПРООН) спільно з групою незалежних міжнародних експертів, які використовують у своїй роботі, поряд з аналітичними розробками, статистичні дані національних інститутів і міжнародних організацій. Використовується в виданнях спеціальної серії доповідей Організації Об'єднаних Націй (ООН) про розвиток людини [4].

Індекс екологічної ефективності (Environmental Performance Index) – комбінований показник Центру екологічної політики і права при Єльському університеті (Yale Center for Environmental Law and Policy), який вимірює досягнення країни з точки зору стану екології та управління природними ресурсами. Індекс екологічної ефективності (Environmental Performance Index) – це глобальне дослідження і супроводжуючий його рейтинг країн світу за показником навантаження на навколишнє природне середовище та раціонального використання природних ресурсів [5]. Індекс розраховується за методикою Центру екологічної політики і права при Єльському університеті (Yale Center for Environmental Law and Policy) спільно з групою незалежних міжнародних експертів, які використовують у своїй роботі, поряд з аналітичними розробками, статистичні дані національних інститутів і міжнародних організацій.

Індекс екологічної ефективності прийшов на зміну Індексу екологічної стійкості (The Environmental Sustainability Index) в 2006 році і в даний час використовується для розрахунку Індексу людського розвитку (Human Development Index) в рамках спеціальної серії доповідей про розвиток людини Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй (ПРООН).

Індекс вимірює досягнення країни з точки зору стану екології та управління природними ресурсами, життєздатності її екологічних систем, збереження біологічного різноманіття, протидія зміні клімату, стан здоров'я населення, практику економічної діяльності і ступінь її навантаження на навколишнє середовище, а також ефективність державної політики в галузі екології.

Таблиця 1

**Країни Вишеградської четвірки та Україна
у світовій економіці, рівень їх розвитку**

№	Показники	Місце країн Вишеградської четвірки у світових рейтингах				Україна
		Чехія	Польща	Словаччина	Угорщина	
1.	Індекс глобальної Конкурентоспроможності	32	37	42	47	85
2.	Глобальний рейтинг економік за показником валового національного доходу на душу населення (ВНД	38	55	42	52	130
3.	Індекс людського розвитку (ІЛР)	27	35	22	40	74
4.	Індекс екологічної ефективності	21	37	26	33	60

Джерело: розроблено автором на основі даних [2; 3; 4; 5]

Країни Вишеградської четвірки, згідно аналізу глобальних рейтингів, забезпечують достатньо високі рівні зростання економіки, конкурентоспроможності, підтримки людського розвитку та високого стану навколишнього природного середовища та використання природних ресурсів.

Характеристика стану інвестиційної діяльності та інвестиційної привабливості аналізують на основі світових інвестиційних рейтингів. У загальному значенні інвестиційний рейтинг [6] – це інструмент, що дає можливість інвестору кількісно оцінити ступінь інвестиційного ризику. інвестиційні рейтинги присвоюються буквально всьому, що пов'язано з поняттям інвестиція.

Найбільш розповсюджені та відомі світові рейтинги країн Вишеградської четвірки серед країн світу щодо інвестиційної діяльності, інвестиційної привабливості країни показані у таблиці 2.

**Показники індексів інвестиційної діяльності
країн Вишеградської четвірки серед країн світу**

№	Показники	Країни Вишеградської четвірки			
		Чехія	Польща	Словаччина	Угорщина
1.	Індекс інвестиційної привабливості	7	8	7	6
2.	Глобальний рейтинг країн і територій світу за рівнем прямих іноземних інвестицій The World Bank Group: Foreign Direct Investment 2019	33	25	61	199

Джерело: розроблено автором на основі даних [7]

Згідно Глобального рейтингу країн і територій світу за рівнем прямих іноземних інвестицій країни Вишеградської четвірки прямі іноземні інвестиції сприяють підвищенню рівня економічного розвитку, ефективності використання ресурсів, якості людського потенціалу та довкілля, дозволяють отримувати стійкі довгострокові вигоди.

У методології Міжнародного валютного фонду (МВФ), який щорічно розраховує обсяги прямих іноземних інвестицій на міжнародному рівні, вказується, що іноземні інвестиції [7] можуть вважатися прямими іноземними інвестиціями в тому випадку, якщо вони мають на увазі придбання іноземним інвестором щонайменше 10% частки в статутному капіталі комерційної організації на території держави-реципієнта.

Прямі іноземні інвестиції створили умови в країнах Вишеградської четвірки для стійкого зростання, підвищення конкурентоспроможності, активізації інвестиційних процесів, забезпечили залучення сучасних технологій та менеджменту експортоорієнтованих конкурентоспроможних виробництв.

Список використаних джерел:

1. Юрчишин В.В., Маркевич К.Л. Інвестиційна активність у країнах Вишеградської групи: виклики для України. *Міжнародна економічна політика*. 2015. № 2 (23). С. 126-148.

2. Глобальный рейтинг экономик по показателю валового национального дохода на душу населения. The World Bank Group: Gross National Income per Capita 2020. URL: <https://gtmarket.ru/ratings/gross-national-income-ranking>.

3. Индекс глобальной конкурентоспособности (Global Competitiveness Index). The Global Competitiveness Report 2020. URL: <https://gtmarket.ru/ratings/global-competitiveness-index>.

4. РЕЙТИНГ КРАЇН СВІТУ за індексом людського розвитку. Програма розвитку Організації Об'єднаних Націй (ПРООН). United Nations Development Programme (UNDP). Human Development Report 2020. URL: <https://gtmarket.ru/ratings/human-development-index>.

5. Рейтинг стран мира по индексу экологической эффективности. Центр экологической политики и права при Йельском университете. Yale Center for Environmental Law and Policy. The Environmental Performance Index 2020. URL: <https://gtmarket.ru/ratings/environmental-performance-index>

6. Галенко О.М., Різва Л.А. Стратегічний аналіз як ключовий елемент стратегічного управління. *Ефективна економіка*. 2017. № 7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5681>.

2. Рейтинг країн світу за рівнем прямих іноземних інвестицій. The World Bank Group: Foreign Direct Investment 2019. URL: <https://gtmarket.ru/ratings/foreign-direct-investment-index>.

Цевух Ю.О.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри світового господарства
і міжнародних економічних відносин,
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова
ORCID ID: 0000-0001-8511-5779*

Крупиця А.С.

*студентка,
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова*

Tsevukh Yuliia

*Ph.D., Associate Professor of Department
of World Economy and International Economic Relations,
Odessa National I.I. Mechnikov University
ORCID ID: 0000-0001-8511-5779*

Krupytsia Alisa

*Student,
Odessa National I.I. Mechnikov University*

СУЧАСНИЙ СТАН МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У КРАЇНАХ ВИШЕГРАДСЬКОЇ ЧЕТВІРКИ

THE CURRENT SITUATION OF MIGRATION PROCESSES IN THE VISEGRAD GROUP COUNTRIES

Міграційний процес має важливе значення у соціально-економічному, суспільно-політичному і культурному житті країн Вишеградської групи. За часів соціалістичного періоду, пересування населення носили обмежений характер. З часом, вже після вступу країн Вишеградської групи до складу Євросоюзу, спостерігається активізація їх участі в європейських міграційних процесах і характеризується збільшенням еміграції, в першу чергу трудової, до Західної Європи, переважно в Німеччину, Францію, Італію і Великобританію. В менших масштабах спостерігається міграція до країн Північної Америки. Якщо порівняти інтенсивність міграційних процесів Вишеградської групи з іншими державами Європейського Союзу, можна відмітити менш активну позицію Польщі, Угорщини, Чеської Республіки та Словацької Республіки, що зумовлено обмежувальним характером політики цих країн, зокрема після Європейської міграційної кризи.

Питання міграційних процесів в Польщі, Угорщині, Чеської Республіки та Словацької Республіки є доволі актуальним у часи сучасності, адже Вишеградська четвірка має стійку та єдину позицію щодо мігрантів та біженців, що було продемонстровано під час обговорення вирішення проблеми міграційної кризи в Європі. Багато вчених цікавилися саме дослідженням причинно-наслідкових процесів міграції в країнах Центрально-Східної Європи і Вишеградської четвірки, зокрема, серед яких Бауєрова Х., Бауєр Т., Бетлій О., Зайцева А., Зелінський З., Каганец М., Качмарчик П., Малиновська О., Марин Д., Окольський М., Роман М.Д., Роман М., Скора М., Скрзипек А., Субан А., Філіпс К., Циммерман К. та інші.

Після приєднання цієї групи країн до ЄС, в них спостерігались диспропорції в соціально-економічному розвитку, у порівнянні зі «старими» членами ЄС, результатом стала диференціація в рівні доходів населення. Така ситуація, а також, високий рівень безробіття призвели до збільшення потоків трудової міграції. Останнім часом між країнами Вишеградської групи і західними країнами виникли й інші міграційні потоки, що носять вельми різноманітний і мінливий характер. У західних країнах з'явилося безліч туристів, робітників, студентів, стажистів. Поляки прямують до Великої Британії, Німеччини, Австрії, Франції, Італії, Швеції для сезонних робіт. Безліч чехів і словаків працюють в Баварії, Австрії та Італії. Усі країни В4 виступають у ролі як країн-імпортерів, так і експортерів трудових ресурсів (рис. 1–2) [3; 4].

У той же час, на кінець 2019 року сальдо міграції було позитивним в усіх чотирьох країнах і дорівнювало 28,09 тис. осіб у Чеській Республіці, 38,78 тис. осіб в Угорщині, 46,06 тис. осіб у Польщі і 3,64 тис. осіб у Словацькій Республіці, про що свідчать дані Європейської Комісії.

Польща поступово трансформується у країну-реципієнта з 2018 р., хоча приймає найбільшу кількість іноземних громадян серед усіх країн угруповання.

Збільшення кількості іммігрантів у країни Вишеградської четвірки в останні роки пов'язано зі схильністю корінного населення до кваліфікованих професій, в той час як трудомісткі

галузі економіки потребують більше робочої сили, що активізує трудову імміграцію.

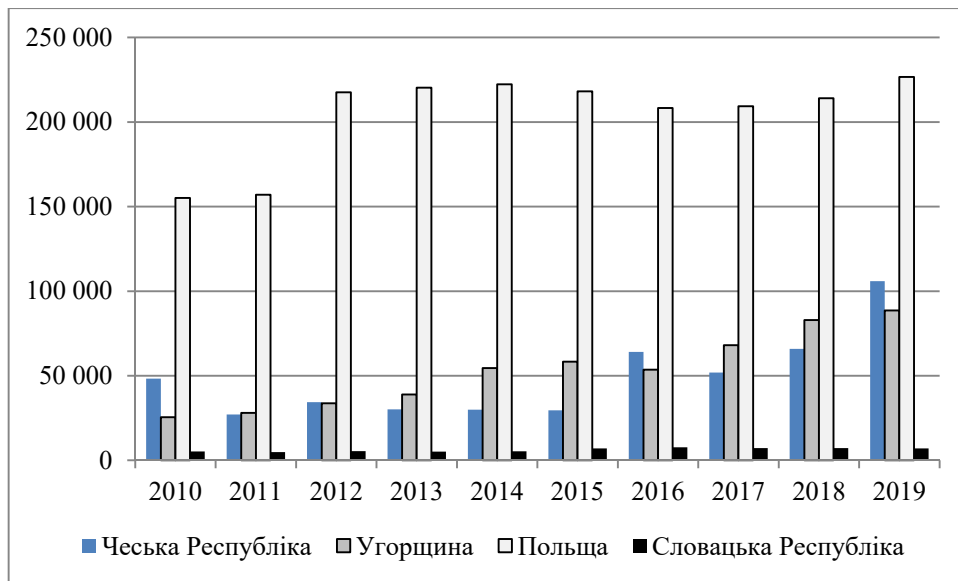

Рис. 1. Динаміка імміграції до країн Вишеградської четвірки, особи [2]

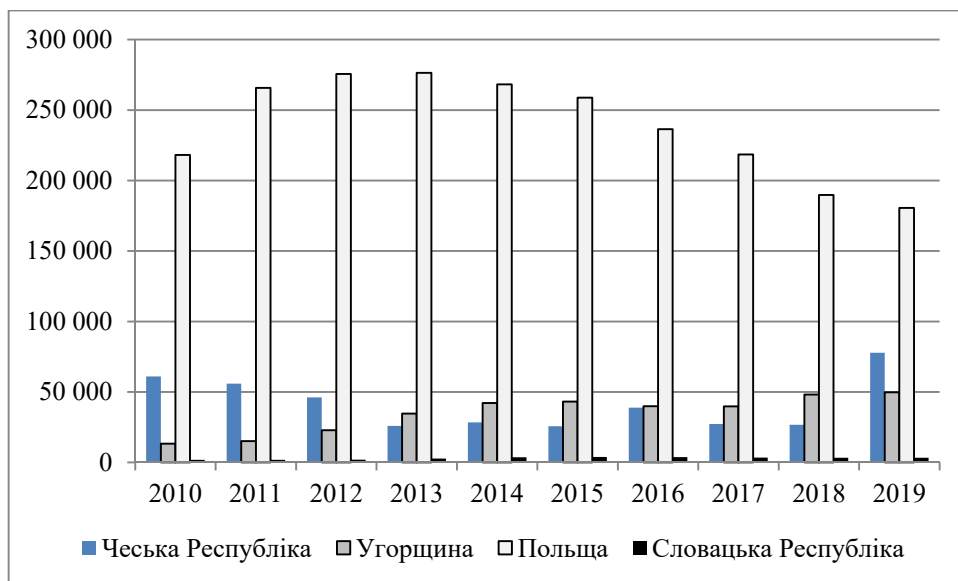

Рис. 2. Динаміка еміграції з країн Вишеградської четвірки, особи [2]

Зауважимо, що Європейська міграційна криза також мала великий вплив на міграційну ситуацію в усіх країнах ЄС, де це питання було поставлено гостро, не виключаючи і країни Вишеградської четвірки. Внаслідок кризової ситуації на Близькому Сході, Угорщина відчула найбільший вплив від кількості прибулих

біженців серед країн Вишеградської групи: кількість заявок про набуття статусу біженця, поданих уперше, досягло 174 тис. (табл. 1). Загальним для всіх країн групи стало вирішення питання про ставлення громадян до врегулювання міграційного кризи. У цьому контексті були прийняті заходи на рівні Європейської Комісії, які сприяли поверненню мігрантів на батьківщину, розселенню біженців в сусідніх до Сирії та Іраку країнах, що забезпечило підтримку європейських країн, у тому числі, і В4 [3; 4].

Таблиця 1

**Кількість заявок про набуття статусу біженця
в країнах Вишеградської групи**

Країна	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Чеська Республіка	485	505	490	905	1 235	1 200	1 140	1 350	1 570
Угорщина	-	-	18 565	41 215	174 435	28 215	3 115	635	465
Польща	4 985	9 175	13 970	5 610	10 255	9 780	3 005	2 405	2 765
Словацька Республіка	320	550	290	230	270	100	150	155	215

Джерело: [2]

Повертаючись до аналізу процесів загальної міграції у країнах В4, необхідно відмітити, що ці країни демонструють покращення соціально-економічних показників, що приваблює трудових мігрантів з інших країн. Упродовж останніх років спостерігалось відносно стабільне зростання економік: у 2019 році ріст ВВП був найвищим в Угорщині (4,58%) і Польщі (4,54%), дещо нижчим – у Словацькій Республіці (2,32%) і Чеській Республіці (2,34%). Зауважимо, що, в силу своїх геополітичних, економічних і демографічних характеристик, ВВП Польщі (532,33 млрд. євро) є найбільшим в абсолютному вираженні, порівняно з іншими країнами угруповання, при цьому, ВВП на душу населення (13870 євро), є найнижчим, хоча цей показник і постійно зростав в останні роки (окрім 2016 р.). У Чеській Республіці найвищий показник ВВП на душу населення серед чотирьох країн (20990 євро), який демонстрував поступове зростання упродовж останніх п'яти років, що свідчить про більш високий рівень життя. Разом з тим, усім країнам Четвірки вдалося досягти суттєвого

зниження рівня безробіття, завдяки проведенню активної політики на ринку праці та імплементації «Стратегії ЄС 2020», яка передбачала зростання економіки з високим рівнем зайнятості та інші соціально-економічні досягнення. У 2019 р. безробіття (у вимірюванні до економічно активного населення) у Чеській Республіці знизилось на 0,2 в.п. і на даний час є найнижчим серед країн угруповання (2%), в Угорщині – на 0,3 в.п. (3,4%), у Польщі – на 0,6 (3,3%) у Словацькій Республіці – на 0,7 (5,8%) [2].

Країни Вишеградської четвірки можна вважати найбільш привабливими для трудових мігрантів з України. Варто відмітити, що привабливість цих країн для іноземців стабільно збільшується, що відображається у збільшенні чисельності трудових мігрантів. Разом з тим, країни «старої» Європи, пропонуючи вищі заробітні плати, кращі соціальний пакет та умови роботи, є більш привабливими для іноземної робочої сили. По відношенню до мігрантів з країн СНД, перевагою країн Вишеградської четвірки є географічна близькість і схожість культур. Після введення безвізового режиму, міграційні мережі розвивались особливо активно і більшість українських трудових мігрантів віддавали перевагу Польщі (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка міграції з України до країн Вишеградської групи

Країна	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Угорщина	146	177	276	457	847	1 394	399	335	387	438
Польща	178	194	241	425	589	439	218	357	760	825
Чехія	699	434	431	489	235	174	88	159	356	571

Джерело: [1]

Значна частина трудових мігрантів з України (38,9%) прямує до Польщі, менше – до Чехії (9,4%) та Угорщини (1,3%), Словаччина отримує невелику кількість мігрантів із України.

Загалом, активізація участі країн Вишеградської групи в європейських міграційних процесах розширила можливості для пошуку роботи і допомогла урівноваженню ситуації на ринку праці, коли відтік надлишкової робочої сили зменшив соціальну напругу через зниження рівня безробіття. Крім того, країни В4,

як експортери робочої сили, отримували доходи у вигляді грошових переказів від своїх мігрантів, які працювали в більш розвинених країнах ЄС. Разом з тим, економічне зростання, поліпшення ситуації на ринку праці, політика залучення іноземної робочої сили поступово перетворили країни угруповання на реципієнтів мігрантів, що, в свою чергу, відобразилось позитивно на економічному розвитку.

Список використаних джерел:

1. Кількість міждержавних мігрантів за країнами в'їзду. Державний комітет статистики України. URL: https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publnasel_u.htm.
2. European Commission. Eurostat database. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>.
3. Skrzypek A., Skóra M. The Future of the Visegrad Group (2018). URL: https://www.progressives-zentrum.org/wp-content/uploads/2018/03/The-Future-of-the-Visegrad-Group_2018_ebook.pdf.
4. Visegrad Group. Migration. URL: <https://www.visegradgroup.eu/migration/migration>.

Кириленко О.П.
*доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри фінансів імені С.І. Юрія
Західноукраїнський національний університет
ORCID ID: 0000-0002-5504-5519*

Kyrylenko Olga
*Doctor of Economic Sciences, Professor,
Head of the Department of Finance named after S.I. Yuri,
West Ukrainian National University
ORCID ID: 0000-0002-5504-5519*

АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНА РЕФОРМА ТА БЮДЖЕТНА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ В УКРАЇНІ: ПІДСУМКИ ТА ПРОБЛЕМИ

ADMINISTRATIVE-TERRITORIAL REFORM AND BUDGET DECENTRALIZATION IN UKRAINE: RESULTS AND PROBLEMS

Реформа місцевого самоврядування та територіальної організації влади, яка розпочалася в Україні у 2015 р., справедливо вважається однією з найбільш успішних. Її мета – створення і підтримка повноцінного життєвого середовища для громадян, надання високоякісних та доступних суспільних послуг, становлення інститутів прямого народовладдя, задоволення інтересів мешканців в усіх сферах життєдіяльності на відповідній території, узгодження інтересів держави та територіальних громад [1].

Для досягнення даної мети необхідно було створити обґрунтовану територіальну основу для діяльності як органів місцевого самоврядування, так і органів виконавчої влади. За 2015–2020 рр. змінився адміністративно-територіальний устрій базового рівня і було створено 1470 громад; на субрегіональному рівні в результаті проведеної реформи сформовано 136 районів [2]. Основним принципом об'єднання територіальних громад визначено забезпечення фінансової самодостатності нових утворень, а для укрупнення адміністративних районів – підвищення якості та забезпечення доступності суспільних послуг для населення.

Відбулися суттєві зрушення у фінансовому забезпеченні місцевого самоврядування, перш за все, в процесі створення об'єднаних територіальних громад. Крім того, на етапі завершення реформи у 2019–2020 рр. проходило подальше зміцнення фінансової основи місцевого самоврядування. Так, у 2020 році продовжувалася тенденція щодо зростання доходів загального фонду місцевих бюджетів України, які досягли 290 млрд грн, що на 5,4% більше попереднього року, в т. ч. темп приросту податку на доходи фізичних осіб склав 7,5%, податку на нерухоме майно – 17,9%, єдиного податку – 7,8% [3]. Зростання обсягів доходів місцевих бюджетів було зумовлене як змінами у податковому та бюджетному законодавстві, так і діяльністю органів місцевої влади, спрямованої на максимальне виконання запланованих показників доходів, посиленням їхньої заінтересованості у виконанні бюджету.

Разом з цим, у сфері формування та використання коштів місцевих бюджетів, а також у фінансовому забезпеченні органів місцевого самоврядування залишаються невирішеними низка проблем, зокрема:

- фінансова спроможність громад, які самостійно об'єдналися в перші роки реформи, значно відрізняється від тих, які були утворені на завершальному етапі у вольовому порядку. Як правило, до складу останніх увійшли несамодостатні у фінансовому сенсі громади;

- передача все нових повноважень від органів державної влади органам місцевого самоврядування, не супроводжувалася передачею адекватних обсягів фінансових ресурсів (у формі бюджетних трансфертів або закріпленням за місцевими бюджетами нових податкових джерел надходжень);

- нераціональною залишається структура доходів місцевих бюджетів, в яких переважають надходження від податку на доходи фізичних осіб (у 2020 р. – від 60,5% у бюджетах ОТГ до 78,5% в обласних бюджетах) [2]. Це створює ризики суттєвого недоходження доходів при зменшенні рівня ділової активності, наприклад, внаслідок впровадження карантинних заходів через пандемію COVID-19;

– в територіальному розрізі спостерігається достатньо висока диференціація доходів і видатків бюджетів територіальних громад, видатків на утримання апарату управління в розрахунку на 1 жителя, рівня дотаційності місцевих бюджетів, питомої ваги видатків на заробітну плату з нарахуваннями у видатках загального фонду бюджетів, частки капітальних видатків у загальній сумі видатків загального і спеціального фондів бюджетів.

Наприклад, в розрізі 49 територіальних громад Тернопільської області показники доходів загального фонду в розрахунку на 1 мешканця у 2020 році коливалися в межах 895,9–6665 грн.; видатків загального фонду на 1 мешканця в межах 3034,1–6360,1 грн.; видатків на утримання апарату управління на 1 мешканця в межах 331,0–1659,6 грн.; рівня дотаційності бюджетів від -20,6% до 51,2%; питомої ваги видатків на заробітну плату з нарахуваннями у видатках загального фонду бюджетів в межах 45,6% – 94,4%; питомої ваги капітальних видатків у загальній сумі видатків загального і спеціального фондів в межах 0,3% – 21,4%. Такі значні коливання фінансових показників поглиблюють відмінності у рівнях соціально-економічного розвитку територій, є причиною неповного задоволення потреб мешканців.

Необхідно проводити подальші кроки щодо реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, спрямовані на зміцнення фінансової основи бюджетів базового рівня; надання органам місцевого самоврядування більших прав у сфері місцевого оподаткування; запровадження нових інструментів фінансової підтримки місцевих бюджетів в умовах посилення зовнішніх викликів; вдосконалення бюджетної політики горизонтального вирівнювання податкоспроможності місцевих бюджетів.

Список використаних джерел:

1. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні. Схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. № 333-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text>.
2. Моніторинг місцевого самоврядування та територіальної організації влади станом на 10 лютого 2021 року. Міністерство розвитку громад та територій України. Київ, 16 с.

3. Довідка щодо стану виконання місцевих бюджетів за 2020 рік. Міністерство фінансів України. URL: https://www.mof.gov.ua/storage/files/%D0%94%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BA%D0%B0_%D0%BD%D0%B0_%D1%81%D0%B0%D0%B9%D1%82_%D0%B7%D0%B0_2020_%D1%80%D1%96%D0%BA.pdf.

Скрипник Н.Є.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки та управління
національним господарством,
Дніпровський національний університет
імені Олеся Гончара
ORCID ID: 0000-0003-0147-3101*

Моложен А.С.

*студентка,
Дніпровський національний університет
імені Олеся Гончара*

Skrypnyk Nataliia

*PhD, Associate Professor
Department of Economics and Management National Economy
Dnipro National University Oles Honchar
ORCID ID: 0000-0003-0147-3101*

Molozhen Anastasiia

*Student,
Dnipro National University Oles Honchar*

ВПЛИВ ДЕСТАБІЛІЗУЮЧИХ ФАКТОРІВ НА РОЗВИТОК СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

THE IMPACT OF DESTABILIZING FACTORS ON THE DEVELOPMENT OF THE WORLD ECONOMY IN THE CONTEXT OF MODERN GLOBAL

На сучасному етапі розвитку та у період всеохоплюючих глобалізаційних перетворень світова економіка розвивається в усіх напрямках. Відбувається величезна кількість процесів, які так чи інакше призводять до поглиблення взаємозв'язків між

різноманітними суб'єктами світової економіки від домашніх господарств та підприємств до країн світу та інтеграційних угруповань. В реаліях сьогодення питання розвитку світової економіки в контексті сучасних глобальних викликів розцінюється неоднозначно через наявність дестабілізуючих факторів, які негативно впливають на функціонування світового господарства. Сучасні дестабілізуючі фактори пов'язані, насамперед, з пандемією COVID-19, інформатизацією та технологізацією світової економіки, зростанням ролі транснаціональних корпорацій, їх впливу на державне управління у багатьох країнах знаходження дочірніх підприємств. Також слід відзначити збільшення масштабів нелегальної міграції, яка набула поширення майже в усіх регіонах світу. Розуміння причин і природи макроекономічної нестабільності у світовій економіці є необхідною умовою для розроблення економічної політики, спрямованої на ліквідацію макроекономічних дисбалансів, що обумовлює актуальність дослідження.

Значний негативний вплив на розвиток сучасної світової економіки в період глобалізації здійснює пандемія COVID-19, яка торкнулась всіх без винятку держав. Відбулося скорочення міжнародної торгівлі, що, насамперед, спричинило скорочення обсягів світового ВВП на 4,4% у 2020 році. Крім того, значних проблем зазнають економіки країн, що так чи інакше залежать від співробітництва з Китаєм [1].

Реальною загрозою дії дестабілізуючих факторів є скорочення міжнародної торгівлі, а саме існує загроза скорочення торговельних потоків України і країн Вишеградської четвірки. На сучасному етапі розвитку світової економіки основними позиціями у торгівлі виступають енергоносії, мінеральна сировина, машини, обладнання, продукція легкої промисловості та ін. У разі посилення дестабілізуючих факторів обсяги міжнародної торгівлі можуть скоротитися. Наприклад, у 2019 році обсяги торгівлі товарами та послугами України з Угорщиною скоротилися у порівнянні з 2018 роком на 2,3% [2].

Неоднозначний вплив здійснює на світову економіку всеохоплююча технологізація та інформатизація процесів. З одного боку такі тенденції пришвидшують усілякі процеси обробки та передачі інформації, дозволяють швидко виявляти економічні

проблеми та знаходити дієві рішення для їх усунення, а з іншого – активне впровадження технологій робить інформацію доступною для кібератак, що призводять до дестабілізації функціонування як окремого бізнесу, так і окремих секторів. Тільки в Україні за 2020 рік за даними РНБО було зафіксовано 1 млн кібератак. Виникає загроза втрати персональних даних. Крім того, масова імплементація технологій призводить до поширення такого явища як безробіття через можливу заміну багатьох професій штучним інтелектом. За даними Світового банку у 2018 році показник безробіття у світі сягнув 5,3% [3; 4].

Варто зазначити, що на сьогоднішній день важливим питанням виступає посилення ролі ТНК, які з одного боку виступають рушійною силою глобалізаційних процесів, а з іншого – створюють загрозу впливу на державне управління. Через злиття та поглинання ТНК координує процеси в рамках національних економік держав, в рамках яких знаходяться їх дочірні підприємства. Крім того, присутність ТНК в національній економіці може призвести до витіснення вітчизняного виробника [5, с. 78].

До дестабілізуючих факторів сучасної світової економіки варто також віднести бідність. У 2019 році кількість людей, які витрачають на проживання менш, ніж 1,9 дол. у день, становила 8,2 %. Якщо аналізувати відсотки бідних за групами, то доля молодих жінок з поданою кількістю витрат становила 13,3%, а чоловіків – 12,5%. Кількість дорослих людей за показником витрат становила 6,3%, серед яких дорослих жінок – 6,6%, а чоловіків – 6,15. Загалом кількість людей, які проживають менш, ніж на 1,9 дол. у день за гендерним розподілом, становила 7,5% (жінки) та 6,9% (чоловіки). Через збільшення нерівності у доходах уповільнюється економічне зростання [6].

До початку пандемії COVID-19 прогнози щодо рівня бідності були більш позитивними, ніж зараз. На той час прогнозований рівень бідності сягав 7,7% на 2020 рік та 7,4% на 2021. Але через пандемію очікується, що ці показники становитимуть 8,85 у 2020 році та 8,7% у 2021 році [6].

Отже, сучасна світова економіка в епоху всеохоплюючої глобалізації вийшла на новий етап розвитку. Поява нових викликів та факторів макроекономічної нестабільності обумовлюють

необхідність якісної оцінки їх впливу на розвиток світової економіки. На сьогодні дестабілізацію світових економічних процесів викликає пандемія COVID-19, через яку страждають держави в наслідок скорочення міжнародної торгівлі. Вплив ТНК на державне управління та вітчизняні ринки, масова технологізація, яка також призводить до поширення безробіття, збільшення рівня бідності – усе це гальмує економічне зростання та створює потужні виклики для усіх держав світу.

Список використаних джерел:

1. 2020 Year in Review: The impact of COVID-19 in 12 charts. World Bank Blogs. URL: <https://blogs.worldbank.org/voices/2020-year-review-impact-covid-19-12-charts> (last accessed: 15.02.2021).
2. Торговельно-економічне співробітництво між Україною та Угорщиною. Посольство України в Угорщині. URL: <https://hungary.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/271-torgovelyno-jekonomichne-spivrobitnictvo-mizh-ukrajinoju-ta-ugorshhinoju> (дата звернення: 15.02.2021).
3. Unemployment, total (% of total labor force) (modeled ILO estimate). The World Bank. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.ZS> (last accessed: 13.02.2021).
4. НКЦК при РНБО України попереджає про підвищений рівень кіберзагроз через кібератаку на FireEye. Рада національної безпеки і оборони України. URL: <https://www.rnbo.gov.ua/ua/Diialnist/4762.html> (дата звернення: 13.02.2021).
5. Тихончук Л.Х. Вплив процесів транснаціоналізації на державне управління в глобальній економіці. Інвестиції: практика та досвід. 2017. № 22. С. 76–81.
6. COVID-19 shifts forecast on the global goal to end extreme poverty. United Nations. Department of Economic and Social Affairs. URL: <https://unstats.un.org/sdgs/report/2020/goal-01/> (last accessed: 15.02.2021).

Немченко В.В.

*доктор економічних наук, професор,
завідуючий кафедрою обліку і аудиту,
Одеська національна академія харчових технологій
ORCID ID: 0000-0002-2984-3357*

Немченко Г.В.

*асистент, кафедра управління бізнесом,
Одеська національна академія харчових технологій
ORCID ID: 0000-0003-0407-3744*

Nemchenko Valerii

*Doctor of Economic Sciences, Professor,
Head of Accounting and Auditing Chair,
Odessa National Academy of Food Technologies
ORCID ID: 0000-0002-2984-3357*

Nemchenko Anna

*PhD Student, Assistant
Business Management Chair,
Odessa National Academy of Food Technologies
ORCID ID: 0000-0003-0407-3744*

ПЕРСПЕКТИВИ СПІВПРАЦІ ХАРЧОВИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ ВИШЕГРАДСЬКОЇ ГРУПИ

PROSPECTS OF COOPERATION OF FOOD ENTERPRISES UKRAINE WITH THE COUNTRIES OF THE VISEGRAD GROUP

Держави, які входять до Вишеградської груп є країнами з високим рівнем доходу і з дуже високим індексом розвитку людського потенціалу. Вони характеризуються стійким зростанням економіки. Вся діяльність Вишеградської групи спрямована на зміцнення стабільності в регіоні Центральної Європи. Україна має курс на європейський напрямок, тому співпраця з цими країнами позитивно відобразиться як на політичному розвитку, так і економічному.

Співпраця Вишеградської групи з Україною є вигідною для них. По-перше, це збільшить ринок збуту, кількість споживачів продуктів та послуг; по-друге, це розширення бізнес-зв'язків, по-третє – дешева робоча сила, кваліфіковані працівники,

співпраця у сфері туризму, інвестиції у певні прибуткові сфери та інше.

Для України така співпраця також носить позитивний аспект: нові інвестиції та фінансові потоки у різні галузі, розвиток туризму, підприємств у регіоні

Спільна діяльність Вишеградської групи та України може принести великі переваги. Також надзвичайно вагомим є допомога країн Вишеградської групи Україні, представлення її як демократичної країни на арені міжнародних відносин, допомога у проведенні реформ та підтримка у прагненні стати частиною Європейського Союзу [1].

Так, важливе значення такої співпраці має і для харчових підприємств України.

Як заявив міністр агрополітики Роман Лещенко під час Всеукраїнського Форуму «Україна 30. Коронавірус: виклики і відповіді»: «У 2021 році в ковідному періоді для нас ключовими завданнями є впровадження повноцінного інституту агрострахування, забезпечення національного проекту зрошення, меліорації та формування національної стратегії щодо відновлення тваринництва. Сьогодні Україну шукають, як торговельного партнера, як і на Близькому Сході, так і в південно-східній Азії. Нам потрібно сьогодні формувати нову стратегію і розширення ринків збуту» [2].

Однак, нові ринки збуту – це чудова можливість, але і певні ризики, оскільки невідомо чи буде така співпраця успішною і довгостроковою. Також, існують проблеми того, що такі країни знаходяться далеко від України, існують певні ризики, які не будуть сприяти повноцінній співпраці.

Саме тому, необхідно зосередити увагу, у тому числі, і на країнах Вишеградської групи, виявити основні проблеми, можливі тренди, тенденції і застосовувати їх у співпраці харчових підприємств України і країн Вишеградської четвірки. Ми вважаємо, що така співпраця носить унікальну можливість для того, щоб забезпечити валовий ріст агросектору та забезпечити стабільне надходження в країну валютної виручки, формування нових робочих місць, а також стимулювання розвитку інших суміжних галузей.

Так, у зв'язку з глобальним потеплінням, голодом і падінням врожаю ООН має намір використовувати спеціальну Програму, щоб надати підтримку малим фермерським господарствам. Її кінцева мета – ліквідація голоду до 2030 року, для реалізації якої знадобляться щорічні інвестиції 115 млрд. доларів: «Дрібні фермери виробляють 50% продуктів харчування в світі. Але більшість фермерів не можуть отримати кредит».

На сьогодні шукають партнерів для інвестицій в розмірі 1–5 млн. доларів.

Другий проект включає партнерство з великими підприємствами харчової промисловості [3].

Співпраця ж з країнами Вишеградської групи могла б можливо посприяти участі України у даній програмі, як за першим, так і другим проектами.

Отже, вважаємо, що співпраця України і групою країн Вишеградської четвірки, безумовно, носить позитивний аспект, її необхідно стимулювати, заохочувати і надалі будувати тісні відносини з цими країнами. Особливий інтерес має ця співпраця для підприємств харчової промисловості України. Оскільки, це оптимальний ринок збуту, з одного боку. А з іншого боку, країни Вишеградської групи дотримуються європейських принципів, а саме: екологічність, безпечність, якість продукції. Саме тому, це буде позитивно відбиватися на українських харчових виробників, оскільки їх продукція має відповідати стандартам, бути конкурентоспроможною.

Список використаних джерел:

1. Палінчак М.М., Приходько В.П., Стебляк Д.М., Савка В.Я. Співробітництво Вишеградської групи та України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2017. Випуск 13. Частина 2. С. 71–77. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/29379>.

2. Міністерство агрополітики – ключові завдання на 2021 рік. URL: https://agrarnik.com/stati-beta-versiya/item/8317-ministerstvo-agropolitiki-klyuchovi-zavdannya-na-2021rik?utm_source=newsletter_1533&utm_medium=email&utm_campaign=ministerstvo-agropolitiki-klyuchovi-zavdannya-na-2021-rik.

3. ООН запустить програму фінансування дрібних фермерів. URL: <https://agrarnik.com/stati-beta-versiya/item/7254-on-zapustit-programmu-finansirovaniya-melkikh-fermerov>.

Петруха Н.М.
*кандидат економічних наук,
доцент кафедри менеджменту в будівництві,
Київський національний університет будівництва і архітектури
ORCID ID: 0000-0002-3805-2215*

Petrukha Nina
*PhD in Economics (Candidate of Economic Science),
Associate Professor of Management in Construction,
Kyiv National University of Construction and Architecture
ORCID ID: 0000-0002-3805-2215*

ДЕФІНІЦІЯ ІНТЕГРОВАНИХ КОРПОРАТИВНИХ ОБ'ЄДНАНЬ АГРОІНДУСТРІАЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

DEFINITION OF INTEGRATED CORPORATE ASSOCIATIONS OF AGROINDUSTRIAL ENTERPRISES

Виникнення й онтогенез агроіндустріальних підприємств у формі холдингових формувань в аграрній сфері України є об'єктивним процесом, який має певне підґрунтя та передумови, що пов'язані із організаційно-економічними й інституційними прерогативами крупнотоварного виробництва. Ситуація, що склалася у вітчизняному аграрному секторі, зумовлює низку викликів щодо функціонування малих та середніх агроіндустріальних підприємств, пов'язану із агрохолдингами. Очевидно, що подальший розвиток агроіндустріальних підприємств потребує якісних трансформацій, спроможних підвищити конкурентоспроможність усіх суб'єктів агровиробництва на внутрішньому й зовнішньому ринках та забезпечити продовольчу безпеку країни в умовах панування світової пандемії COVID-19. Одним із ключових завдань держави щодо здійснення аграрної політики має бути узгодженість інтересів селян, органів місцевого самоврядування та агроіндустріальних підприємств щодо збалансованого сільського розвитку з одночасним залученням інвесторів до аграрного сектору для максимізації ефекту їх соціальної відповідальності.

Специфічність взаємовідносин агроіндустріальних підприємств, сільського соціуму та держави, у площині відносної різновекторності їх інтересів, можливо усунути за допомогою різних

форм і методів. Дієвим засобом вирішення даного питання є використання регуляторного впливу держави на діяльність агроіндустріальних підприємств з подальшою модернізацією парадигми їх соціально-економічної діяльності в рамках безпекового вектора формування агропродовольчих ланцюгів створення доданої вартості в т.ч. із долученням будівельних організацій для забезпечення невинної інноватизації.

Зважаючи на те, що процес становлення агроіндустріальних підприємств у формі холдингових формувань розпочато відносно недавно, слід акцентувати увагу на проблематиці їх розвитку та взаємодії з державною аграрною і будівельною політикою.

Передумови та чинники впливу на формування і розвиток агроіндустріальних підприємств-учасників інтегрованого корпоративного об'єднання слід виокремлювати за двома позиціями (рис. 1):

1) формальні – чинники макро- і мезорівнів, що частково пов'язані з аграрною, фінансовою, економічною та соціальною політикою держави, світовою тенденційністю онтогенезу продовольчого ринку та розвитку його аграрних агентів;

2) неформальні – чинники мікрорівня, які пов'язані безпосередньо з діяльністю агроіндустріальних підприємства, зокрема в частині паритетності обраних ними бізнес-моделей цілепокладанням у сфері сталого й всеохоплюючого розвитку, програмним цілям органів місцевого самоврядування на території яких агроіндустріальні підприємства проводять свою діяльність. Агроіндустріальні формування необхідно класифікувати за:

- структурою об'єднання,
- способом залучення капіталу,
- мотивами входження,
- домінантом інтегратора,
- ступенем реалізації соціально-забарвлених інфраструктурно-будівельних проєктів.

Законодавчою основою заснування та діяльності агроіндустріальних підприємств в Україні стали Указ Президента України «Про холдингові компанії, що створюються в процесі корпоратизації та приватизації» від 11.05.1994 р. № 116/96, Закон України «Про холдингові компанії в Україні» від 15.03.2006 р.

№ 3528-IV та Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV [1–3].

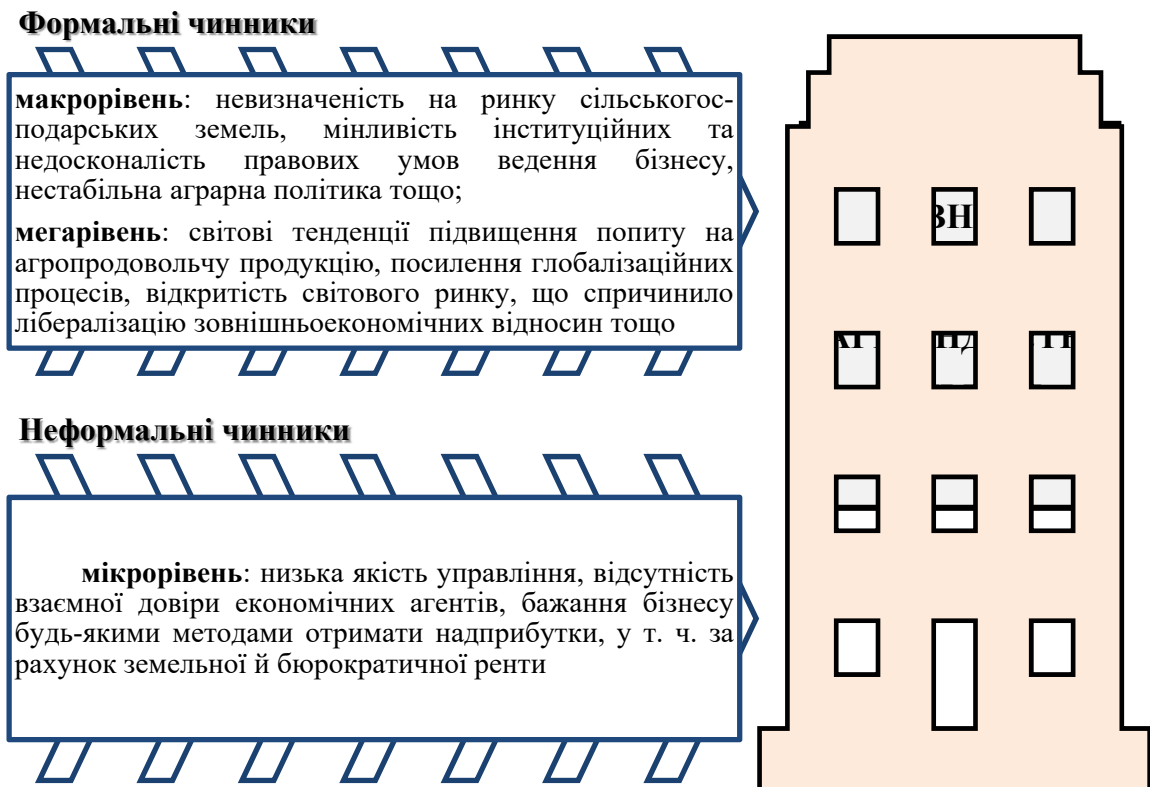

Рис. 1. Рівневість чинників впливу на формування і розвиток агроіндустріальних підприємств-учасників інтегрованого корпоративного об'єднання

Зважаючи на вище викладене, зазначимо, що інтегроване корпоративне об'єднання агроіндустріальних підприємств – це сукупність акцій (капіталів) материнської й контрольованих нею дочірніх компаній, об'єднаних в єдину організаційну структуру з відповідними цілями та місіями, економічна діяльність яких орієнтована на отримання прибутку і ренти, шляхом використання великих земельних площ для виробництва, переробки, транспортування, зберігання і реалізації сільськогосподарської чи виробленої з неї продукції, а людські, природні й матеріальні фактори знаходяться у тісному взаємозв'язку із соціально-ментальними й земельними.

Список використаних джерел:

1. Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 436-IV. ВР України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.

2. Про холдингові компанії в Україні : Закон від 15.03.2006 № 3528-IV. *ВР України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3528-15#Text>.

4. Про холдингові компанії, що створюються в процесі корпоратизації та приватизації: Закон від 11.05.1994 № 116/96. *ВР України*. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/224/94#Text>.

Горбаньова В.О.

*викладач кафедри менеджменту,
Міжнародний гуманітарний університет
ORCID ID: 0000-0002-0022-5133*

Gorbaneva Victoria

*Teacher of the Department of Management,
International Humanitarian University
ORCID ID: 0000-0002-0022-5133*

ЄВРОРЕГІОНАЛЬНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ

EUROREGIONAL COOPERATION OF UKRAINE: PROBLEMS AND PROSPECTS

Актуальним питанням на теперішній час і рамках інтеграції європейських відносин України є зближення України з країнами-сусідами, насамперед з Чеською Республікою, Угорщиною, Польщею і Словацькою Республікою, які створили у 1991 році союзне об'єднання Вишеградська група або Вишеградська четвірка з метою інтеграції до євроатлантичних структур, яку успішно досягли у 2004 році. Після цього група не розпалався, а продовжує посилювати свою роль в геополітичному і геоекономічному просторі.

Одним з важливих для України та країн Вишеградської четвірки є питання транскордонного та міжрегіонального співробітництва. Подібне співробітництво розглядається сторонами як складова загального європейського інтеграційного процесу. В грудні 2005 р. в м. Братислава за принципово новими стандартами було укладено

угоду між Кабінетом Міністрів України і Урядом Словацької Республіки про транскордонне співробітництво.

На сучасному етапі транскордонне та міжрегіональне співробітництво між Україною та Чеською Республікою, Угорщиною, Польщею і Словацькою Республікою відбувається у таких формах:

- реалізація програм сусідства;
- діяльність єврорегіонів;
- діяльність міжнародних регіональних організацій та асоціацій;
- міжрегіональна співпраця (угоди про транскордонне співробітництво, укладені з усіма країнами Вишеградської четвірки, до яких залучені Львівська, Волинська, Вінницька, Чернівецька, Закарпатська та інші області).

Одним з ключових питань під час всіх формальних та неформальних переговорів керівництва України з Вишеградською четвіркою вже протягом багатьох років залишається проблема візового режиму, зокрема його лібералізація.

Важливе значення регіональне і транскордонне співробітництво має для ефективного і взаємовигідного економічного співробітництва прикордонних областей.

України та країн-сусідів, а також об'єднання спільних дій для розв'язання екологічних проблем, регулювання потоків жителів прикордонних областей міграційних процесів, пов'язаних з працевлаштуванням. Науковець-регіоналіст Є. Кіш виділяє такі пріоритетні напрями співпраці:

- сприяння структурній перебудові та розвитку депресивних регіонів;
- надання фінансових ресурсів регіонам, де спостерігається стагнація економічної діяльності;
- боротьба з тривалим безробіттям та підтримка ініціатив зайнятості;
- адаптація підприємців, робітників промисловості та виробничої сфери до системних проблем, які загрожують безробіттям;
- фінансування розвитку сільськогосподарських територій та прискорення структурної перебудови сільського господарства [1].

Країни Вишеградської четвірки також є імпортерами і можливими транзитерами електроенергії з України до інших країн Європи. Головним партнером «Укрінтеренерго» (державний оператор експорту електроенергії) з постачання української електроенергії в Європу є угорська компанія System Consulting, співпраця з якою почалася ще у 1994 р. В перспективі можуть стати партнерами для української сторони й компанії інших країн ВГ.

Відомо, що Європейська комісія (ЄК) підготувала 12 програм сусідства, у трьох з яких бере участь Україна разом із Вишеградськими партнерами:

1. Програма сусідства «Польща – Білорусь – Україна». В Україні поширюється на Волинську, Закарпатську, Львівську області.

2. Програма сусідства «Угорщина – Словаччина – Україна». В Україні поширюється на Закарпатську область.

3. Україна приєдналась і до четвертого раунду транснаціональної програми CADSES (програма сприяє транснаціональній співпраці для Зони Центральної Адріатики – Дунаю – Південно-Східної Європи). В Україні поширюється на Волинську, Закарпатську, Івано-Франківську, Львівську, Одеську, Чернівецьку та Тернопільську області [2; 3].

Активною є співпраця України з сусідніми країнами Вишеградської групи в рамках єврорегіонів відповідно до наявних двосторонніх та багатосторонніх угод, з метою розв'язання спільних проблем та узгодження механізмів їх реалізації. Відомо, що на сьогодні в Україні діє 6 єврорегіонів, у 2 з яких входять території країн Вишеградської четвірки:

- «Буг» (Україна, Польща, Білорусь);
- Карпатський єврорегіон (Україна, Польща, Словаччина, Угорщина, Румунія).

Окрім цього, Україна активно підтримує одну з останніх ініціатив конгресу Ради Європи зі створення нового єврорегіону в басейні Чорного моря [4].

Важливим чинником в рамках співпраці «Україна-Вишеградська четвірка» є розвиток туристичних відносин як показника підвищення якості життя в країні, створення додаткових

робочих місць, наповнення бюджету та підвищення авторитету країни як на внутрішньому, так і на міжнародному туристичних ринках.

Однією з яскраво виражених та не вирішених проблем є низький рівень розвитку об'єктів туристичної інфраструктури України та їх невідповідність світовим стандартам. Виробнича галузь туризму сьогодні не задовольняє сучасний контингент іноземних туристів, які виявляють бажання відвідати Україну. Залишається актуальним питання низького рівня комфорту та якості надання туристичних послуг [5].

Необхідною умовою розвитку туристичних відносин є розширення соціально-орієнтованого туризму та повернення на туристичний ринок підприємств соціального туризму.

Туристичний бізнес сприяє розвитку економіки, розвиваючи такі галузі промисловості як сільське господарство, торгівлю, будівництво, зв'язок, виробництво товарів широкого попиту; сприяє зайнятості населення, зростанню потенційного та реального валового внутрішнього продукту країни, є вагомим джерелом валютних надходжень [5].

Проаналізований стан взаємовідносин України з членами Вишеградської четвірки, які є сусідами України на новому євросоюзовсько-українському кордоні, дає підстави стверджувати, що двостороння співпраця взаємовигідна і корисна. На регіональному рівні транскордонна співпраця з Польщею, Угорщиною та Словаччиною розвивається переважно на двосторонній основі через формат єврорегіонального співробітництва [6].

Тісні історичні зв'язки та спільні зовнішньополітичні цілі сьогодення України та Вишеградської четвірки заклали основи для ефективного розвитку добросусідських відносин на сучасному етапі і створили можливості для подальшої масштабної взаємодії в майбутньому. Можна стверджувати, що вишеградсько-українські зв'язки є доволі збалансовані, про що свідчить успішна реалізація дво- та багатосторонніх домовленостей, досягнутих за результатами систематичних зустрічей на всіх рівнях. Все це створює міцний фундамент для подальшого розширення такого співробітництва на основі спільного врахування інтересів сторін.

Список використаних джерел:

1. Кіш Є. Регіональна політика Європейського Союзу. *Регіональна політика в країнах Європи. Уроки для України* : [Проект Київського центру Ін-ту Схід-Захід]. Київ : Логос, 2000. С. 35–36.
2. Савельєв Є.В., Куриляк В.Є., Лизун М.В., Ліщинський І.О. «Концепція «Вишеградська четвірка + Україна»: реальність і перспективи». *Вісник економічної науки України*. 2019. С. 115–121.
3. Артёмов І.В., Діус Н.О. Єврорегіональне співробітництво України: проблеми і перспективи : навчально-методичний посібник, Ужгород, 2014.
5. Розвиток транскордонного співробітництва : наук.-аналіт. доповідь / ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України». Львів, 2016. 125 с.
6. Братюк В.П. Перспективи та механізми активізації розвитку туризму в регіоні. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2014. Вип. 5 (109). С. 248–256.
7. Тимчук С.В., Нецадим Л.М., Нагернюк Д.В. Розвиток туризму в рамках співпраці «Україна-Вишеградська четвірка». *Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва*. № 4. 2017. С. 167.

Kachuriner Victoria

*PhD, Associate Professor,
International Humanitarian University
ORCID ID: 0000-0003-2553-5071*

Качурінер В.Л.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародного права
та порівняльного правознавства,
Міжнародний гуманітарний університет
ORCID ID: 0000-0003-2553-5071*

PARTNERSHIP OF UKRAINE WITH VISEGRAD FOUR IN THE FIELD OF ENVIRONMENTAL SAFETY OF THE REGION

From a geographical point of view and strategic location of the Visegrad Four (V4) is of great importance for Ukraine. Poland, Hungary, Czech Republic and Slovakia are historically neighboring countries with Ukraine. The Visegrad Four has a positive experience of

integration into the European community, in establishing political and economic cooperation among themselves, as well as in resolving controversial issues.

On November 19, 2019, President of Ukraine Volodymyr Zelenskyy and Prime Minister of the Czech Republic Andriy Babish agreed that Ukraine would strengthen cooperation with the Visegrad Group. The head of state noted that now Ukraine and the Czech Republic are restoring political dialogue at the highest and intergovernmental levels.

Ukraine through V4 got to the practical participation in the programs of culture: Poland – Bilorus – Ukraine and Ugorshchyna – Slovakia – Ukraine, as well as the regional programs CADSES. The positive buttress of the spivpratsi of Ukraine, Slovakia, Poland and Ugorshchyna has become the spivrobotnistvo in the area of regional policy INTERREG [1, c. 91].

Returning to the question in which area the interests of V4 primarily coincide with the interests of Ukraine, we note that the most important component of building the national security of each modern CEE state is environmental protection. For the V4, as for Ukraine, safety begins right here, at the European ecological crossroads. The ecological security of the region where we live is vulnerable to new threats from both natural disasters and the results of human activities. Among the areas in which Ukraine's in-depth partnership with V4 can develop is a joint confrontation with the region's environmental challenges. Today, the most dangerous of them are: the situation around the Shatsk Lakes, the issue of preserving the "lungs of Europe" – the Carpathian forests, the problems of the Euroregion "Bug" and more.

In 2012, Minsk continued the industrial development of the Khotyslav chalk deposit, located on the border with the Volyn region. Of Ukraine. The Ukrainian side warns of the environmental consequences of extraction, as the quarry could destroy the unique Shatsk Lakes, located 30 km from the field.

In the implementation of plans for the development of the Khotyslav Cretaceous deposit, the Belarusian side is guided by the National Strategy for Sustainable Socio-Economic Development until 2020. In 2009 in the Brest region. career work has begun. The essence of the ecological problem is that at a distance of 250 m from the border with Ukraine and 30 km from the Shatsk Lakes in Belarus, the Khotyslav

sand and chalk deposit is being actively developed. According to the project, the work should be carried out at a depth of 45 m. Experts warn that a huge cavity in the ground formed as a result of these works can literally suck out the Shatsk Lakes. According to the State Department of Environmental Protection in the Volyn region, the Belarusian quarry crosses the aquifers of the Quaternary and Upper Cretaceous rocks, which are the main source of drinking water supply. It is planned to pump out from 10 to 48 thousand m³ of water daily. This can lead to overdrying of 40 thousand hectares of agricultural and forest lands in Ukraine, reduce crop yields and wood growth. The quarry is also affected by 11 settlements, where water may disappear in wells. However, the worst thing is that the field is located near the borders of the Shatsk National Nature Park, which covers more than 30 unique lakes of mostly karst origin. The quarry and the lakes belong to a single water supply system. If the water level in the quarry drops, it can lead to the shallowing of lakes and even to their complete drying.

We consider the problem of uncontrolled deforestation of Carpathian forests to be a component of the list of ecological threats. Another ecological catastrophe in the West of the country – floods, according to environmentalists, caused by massive and uncontrolled deforestation of the Carpathian forests. When there is a forest in mountainous areas, significant inflows of water from rain or melting snow slowly flow from the mountains into the reservoirs, without causing a catastrophe. But when the mountains are “bald” and the water flows with great speed down the mountain slopes on the rocks, without delay, the rivers quickly overflow and overflow their banks [2].

As a result of deforestation in the Carpathians, large-scale flooding in the western regions of Ukraine has been observed in recent years. Water, which flows very quickly into the valleys, creates large-scale environmental disasters. Ukraine's neighbors, Poland, Slovakia and Romania, have already realized this danger and have stopped commercial deforestation in the Tatras and Carpathians.

On March 3, 2010, a new directive on the sale of timber came into force in the European Union. Import requirements have become stricter, and environmentalists hoped that this would help reduce deforestation in Ukraine. Regulation № 995/2010 stipulates a new level of control over timber imports into the EU. Foreign buyers are required to prove the

origin of the wood and to certify that it has been felled legally. Failure to comply with these requirements will result in a fine, confiscation of timber, and termination of trade. Tightening control over the timber market in Europe has significantly reduced the unauthorized deforestation of the Carpathian forests [3].

In 2010, Ukraine introduced special certificates for timber exported abroad. Since then, the volume of illegally exported timber has decreased by 80%. Another deterrent may be an increase in fines for deforestation. Now it is 1 thousand UAH for one tree. Forestry inventory will also have a positive impact on deforestation control processes. There is a problem of unification of legislation: domestic legislation, which differs significantly from European ones, also needs to be finalized. Although no one denies the positive impact of European environmental decisions, they are not enough. The European Parliament has had a positive impact on the volume of illegal logging, but at the same time has set high requirements for Ukraine to control the movement of timber, which provides for the need to create its electronic accounting. Thus, only a comprehensive approach to the case can correct the situation and, paradoxically, today Ukrainian environmentalists do not rely on the actions of the government, but on the control of neighboring countries that are members of the EU.

Therefore, the components of Ukraine's cooperation with V4 should be to resolve issues related to the Shatsk Lakes and Carpathian forests. These topics should be included in the list of priorities in the V4 plan, as it is this organization that stands for the protection of security, including environmental security, in the European region.

References:

1. Чекаленко Л. Завдання Вишеграда: угорське головування. Співробітництво з країнами Вишеградської четвірки як інструмент європейської інтеграції та модернізації України : матеріали міжнародної конференції (3 жовтня 2013 р., м. Ужгород). Київ : НІСД, 2014. С. 89-98.
2. Ukraine floods: Why climate change and logging are blamed. URL: <https://www.bbc.com/news/world-europe-53233387>.
3. Regulation (EU) No 995/2010 of the European Parliament and of the Council of 20 October 2010 laying down the obligations of operators who place timber and timber products on the market Text with EEA relevance. Official Journal of the European Union. L 295. 2010. P. 23–34.

Наукове видання

**30 РОКІВ
ВИШЕГРАДСЬКОЇ ЧЕТВІРКИ –
ЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА РОЗВИТКУ
КРАЇН: ДОСЯГНЕННЯ, ПЕРСПЕКТИВИ
ТА УРОКИ ДЛЯ УКРАЇНИ**

МАТЕРІАЛИ
МІЖНАРОДНОГО НАУКОВОГО КРУГЛОГО СТОЛУ

м. Одеса, 19 лютого 2021 р.

Відповідальність за зміст, точність поданих фактів,
цитат, цифр і прізвищ несуть автори матеріалів.

Підписано до друку 26.02.2021. Формат 60х84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Цифровий друк.
Умовно-друк. арк. 6,05. Тираж 100. Замовлення № 0421-120.
Ціна договірна. Віддруковано з готового оригінал-макета.

Видавництво і друкарня – Видавничий дім «Гельветика»
65101, м. Одеса, вул. Інглєзі, 6/1
Телефони: +38 (048) 709 38 69,
+38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08
E-mail: mailbox@helvetica.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 6424 від 04.10.2018 р.